

Nr 2 1973

Årgång 25

3:00

vi människor

TEMA:
KVINNOR I GÖTEBORG

Svenska Kvinnors Vänsterförbund

Svenska Kvinnors Vänsterförbund har i korthet följande historia. 1914 bildades Föreningen Frisinnade Kvinnor under parollen: Mot krigspsykos, för demokrati och för kvinnornas likställighet. År 1931 utvidgades förbundet så att ett samarbete blev möjligt mellan alla kvinnor som önskade en samhällsutveckling i vänsterriktning. Då fick förbundet sitt nuvarande namn.

Förbundet vill verka för fullständig likställdhet mellan kvinnor och män och för kvinnornas deltagande i full utsträckning på alla områden av det ekonomiska, sociala och politiska livet; för erkännande av och respekt för kvinnornas värdighet i familj och samhälle.

Förbundet vill verka för samarbete mellan kvinnor i alla länder och med all kraft deltaga i strävandena att uppnå och befästa en varaktig fred, allt framtidsarbets grundval.

År 1946 anslöts Svenska Kvinnors Vänsterförbund (Swedish women's left federation) till Kvinnornas Demokratiska Världsförbund (KDV).

KDV hade 1969 anslutna organisationer i 90 länder med omkring 200 miljoner medlemmar.

KDV har nu tillerkänts konsultativ status I (tidigare hette det A) hos FN:s ekonomiska och sociala råd. Endast 16 organisationer har denna status vilken innebär rätt att yttra sig vid rådets sammanträden och att framlägga egna förslag muntligen eller skriftligen.

vi människor

Nummer 2 1973 — 25:e årg.

Ansvarig utgivare:
VALBORG SVENSSON

Redaktionskommitté:

EVA PALMAER
LOUISE WALDÉN
KATJA WALDÉN
HJORDIS LEVIN
ELISABETH VON HELAND

Vi Människor utkommer med sex nummer om året

Prenumerationspris pr år 15 kr

Postgiro 5 13 23 — 4

SVENSKA KVINNORS
VÄNSTERFÖRBUND
Box 3021, 161 03 Bromma
Tel. 08/87 79 14

Sjuhäradsbygdens Tryckeri AB, Borås 1973

**Gör det du
länge tänkt...
Se över dina
försäkringar!
FOLKSAM**

Innehåll

Ledare	3
Nej, skyll inte på kvinnorna! Gunnel Granlid	4
Göteborg, segregerad stad. Lillemor Bresky	6
Att komma till Volvo. Annika Nordin	8
Inga-Britt, Volvo	8
Textilindustrin/TEKO	11
Metall: Ellen, SKF	12
Omskolning: Suomi, f d hemvårdare	15
Livegen — EGET LIV: en utställning	16
Kvinnokamp i Göteborg	17
Vårdsektorn: Marjatta, sjukvårdsbiträde	18
Arbetslösheten: Ursula	20
Handeln: Ellen, deltidsanställd ..	22
Servicesektorn: Märta, städerska ..	24
Vietnamkonferens i Rom	28
Kort om böcker	30
För Vietnams kvinnor och barn ..	31
Internationella kvinnodagen	32

Göteborg, 1 maj, Vietnam, terroristlagen mm

Kvinnor i Göteborg. Det är temat för det här numret av Vi Mänskor, en sorts fortsättning på det Norrlandsnummer vi gjorde för drygt ett år sedan.

Annika Nordin/Frilans-Gruppen och Lillemor Bresky har intervjuat representanter för olika arbetssituationer: från metall- och bilindustrin, handels, sjukvård, städning, men också ett par av de många som går arbetslösa eller omskolas. Gunnel Granlid analyserar i en inledande artikel Göteborgs utveckling de senaste åren, en analys som kan ställas mot Lillemors skildring av Göteborgs struktur. Ingrid Wikholm har tagit samtliga fotografier från Göteborg.

Det är det mest göteborgska i numret. Annars kan man också läsa det som en rapport från en svensk industristad med ett knippe typiska kvinnoöden, med jobb och dubbeljobb, barntillsynsproblem och låglöner, deltid och hotande arbetslöshet. Men också med styrka, värme, klokhets, engagemang i andra, som också det någonstans känns typiskt kvinnligt.

Men det här numret är också ett första-majnummer, vilket ger anledning till både åter- och överblickar. Vi minns första maj för ett år sedan med enhetsdemonstrationer för Vietnam — inspirerade av FNL-grupperna — över hela landet. I Stockholm räknade man 50.000 demonstranter — en rekordsiffra. Hur blir det i år, ett valår med sedvanliga parti-lagsmål?

I Indokina är läget alltså kritiskt. Nixon hotar med nya bombningar i samma ögonblick de sista officiella militärerna lämnar Vietnam om avtalet "brytes". Själv har han och Thieu brutit det ett oändligt antal gånger, 10.000—20.000 civilklädda soldater är kvar, bl. a. i form av militära rådgivare. 75.000 militärer finns stationerade i Thailand, på ön Guam och på fartyg i Sydkinesiska sjön. 200.00 fångar försmäktar i Sydvietnams fångelser. Så har vi den föröddade jorden, skogen, vattendragen, de sönderbombade städerna och industrier-na, de miljoner tvångsförflyttade vietnamesiska bönderna. Nej, kampen i Indokina är inte slut, men det är stor risk att många vill glömma den efter "fredsavtalet" i Paris.

Här hemma är läget inte ljus. Arbetslösheten fortsätter. Dagheimsbristen är alltså katastrofal, kvinnorna alltså i underläge ekonomiskt, socialt och vad det gäller utbildning.

Terroristlagen har genomtruffats med majoritet trots en bred opinion, där även en rad framstående jurister ingår. Man säger att lagen har tillkommit med tanke på de fascistiska Ustasja-ligornas verksamhet. De var som bekant skyldiga till mordet på den jugoslaviska ambassadören och flypplanskapningarna. I själva verket har lagen ett helt annat syfte, den riktar sig mot dem som kämpar mot fascistiska och reaktionära regimer. Lagen fullföljer Sveriges avskyvärda flyktingspolitik från 30- och 40-talet, som resulterade i tusentals judars, socialdemokraters och kommunisters död och tortyr i Hitlers koncentrationsläger. Sedan togs nazisternas medlöpare på flykt emot med öppna armar.

Brottskommissionen, tillsatt 3:e januari med representanter för de borgerliga partierna och regeringen vill bl. a. ha 1.700 nya poliser till en kostnad av bortåt 100 miljoner. De skall råda bot på den brottslighet som uppenbarligen har sin rot i sociala problem.

Sverige, Sverige, vart är vi på väg?

E. P./L. W.

Göteborg, som förr var en differentierad industristad, bärs nu upp av några få stora men känsliga industrier, främst bil, metall och varv, med tyngdpunkten på export.

Nej, skyll inte på kvinnorna! Det är systemet som är bakvänt

Det finns en mycket träffande illustration till kvinnornas situation på arbetsmarknaden. Jag tänker på omslaget till en uppsats som tre kvinnor i Lund Kerstin Burström, Anita Göransson och Ann Stödberg har skrivit. Kvinnor och män sitter i olika våningar i det stora företaget. De har klart avgränsade arbetsuppgifter. Männen finns förstas i den översta våningen, och vi vet ju att det inte är vilka män som helst. Det är företagsledningen, bolagsstyrelsen som är placerad där längst upp över alla, både män och kvinnor vilka sedan utför deras order, producerar och sliter ihop dels till sitt eget uppehälle men också försörjer dom i översta våningen och kanske ännu fler, osynliga, som aldrig visar sig i företaget i form av mänskliga varelser, bara i form av aktier.

Vad som också är betecknande är att män och kvinnor inte längre arbetar tillsammans på samma våning. Dom finns skiktade.

Men den här illustrationen beskriver inte bara vad som håller på att hända inom många företag. Den berättar också om vad som håller på att ske i samhället i stort, på hela arbetsmarknaden.

Göteborg är ett bra exempel på dessa förändringar, därför att här är tendensen särskilt tydlig.

Uttecklingen inom näringslivet i Göteborg kan i korta drag beskrivas så här: Industrin står stilla (utom bilindustrin och den tunga metall- och verkstadsindustrin). För all annan industri är tillbakagången under de senaste åren tydlig. Här minskar antalet sysselsatta. Det gäller den grafiska industrin, textil- och konfektion, läderindustrin och livsmedelsindustrin, det som man med andra ord brukar kalla den lätta industrin. Men det har också skett en ökning av arbetstillfällena, men den ökningen beror helt på den offentliga sektorns tillväxt, alltså på sådant som sjukhus, kontor i den kommunala förvaltningen, skolor. En viss ökning har också skett inom handel och den privata servicesektorn.

Hur har då kvinnornas situation påverkats av dom här förändringarna inom näringslivet i Göteborg? Ja, det har tyvärr ingen, vad jag vet, intresserat sig för att ta reda på. Därför måste man röra sig med antaganden.

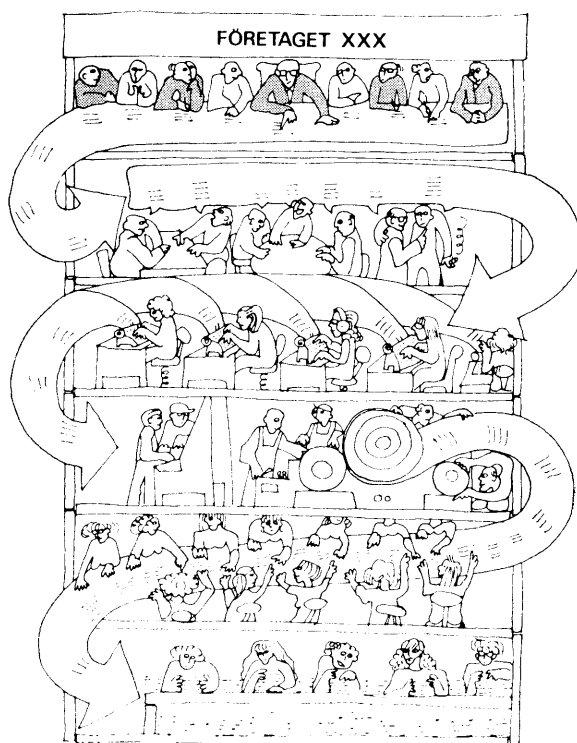
Helt klart är att många kvinnor mist sina arbeten inom den lätta industrin. Att flera kvinnor fått

jobb t. ex. i bilindustrin har inte kompenserat det bortfallet. I den mån de arbetslösa kvinnorna fått nya arbeten (många var äldre, blev förtidspensionerade eller hemmafruar) har flertalet av dem gått över till den kommunala och statliga sektorn eller handeln, **alltså fått sådana arbeten som av tradition kvinnor skött**. De gifta kvinnornas förvärvsintensitet har ökat, men de har också gått till dessa kvinnojobb. Och vad är då betecknande för den här typen av arbete? Jo, att de oftast är dåligt betalda, har besvärliga arbetstider, är förhållandevis tunga (som t. ex. inom sjukvården). Deltidsarbetet är utbrett (som inom handeln). Det här har med andra ord betytt att **kvinnornas arbetsmarknad i Göteborg har smalnats**. Att kvinnorna koncentrerats inom vissa yrken och branscher. Att ett tusental kvinnor fått arbete på Volvo och att andra sådana inbrytningar har skett på några arbetsplatser har alltså inte om man ser det totalt inneburit en breddning av kvinnors yrkesval, eftersom den ovan beskrivna trenden är så stark.

Denna utveckling får också konsekvenser av annat slag. I en så starkt uppdelad arbetsmarknad riskerar skillnaderna mellan män och kvinnors löner att öka. Visserligen har löneklyftorna minskat mellan män och kvinnor då de utför samma arbete, men det är en ringa tröst om det blir så i stället att **kvinnor och män nästan aldrig utför samma arbete**. TCO har gjort en intressant utredning som visar att löneskillnader mellan män och kvinnor mindre hänger samman med att samma arbete betalas olika beroende på om det är en man eller en kvinna som utför det. Den stora skillnaden i löner beror just på att kvinnor tilldelas andra befattningar än männen, precis som illustrationen på det här uppslaget visar.

Inom tjänstemannaområden är den överväldigande delen av kvinnorna tilldelade rutinbetonade, lågt betalda arbeten. Eftersom löneskillnaderna är större inom TCO-området än inom LO-området innebär det, att de kvinnliga tjänstemännens löner i allmänhet är mycket lägre än männens. Och på hela arbetsmarknaden finns branscher där männen dominerar och branscher där kvinnorna dominerar. Inga tecken tyder på att den bilden håller på att förändras. Även om ett antal kvinnor söker sig till och får arbete t. ex. i verkstadsindustrin sker inte motsvarande inbrytning från männens sida i de branscher som domineras av kvinnor, detta av naturliga skäl eftersom lönerna där är för låga för att en man skulle reflektera över att ta ett sådant arbete.

Man hör ofta att den här uppdelningen av kvinnor och män på arbetsmarknaden i hög grad hänger samman med de unga kvinnornas konservativa och låsta uppfattning om vilka jobb som passar kvinnor bäst. Men jag vill fråga: Vad är det för konservativt i att kvinnorna i Göteborg vägrar att gå till varven eller till annan tung industri? Det tyder snarare på en realistisk uppfattning om den arbetsmiljö och de arbeten som där erbjuds. Också männen

Omslaget till den trebetygsuppsats om kvinnans villkor på arbetsmarknaden i Sverige som omnämns i artikeln.

skulle antagligen välja andra arbeten om de hade en chans. Och är det ett tecken på låsta attityder att många unga kvinnor gärna ägnar sig åt vård av barn och gamla? Är inte det viktiga arbetsområden? Vilka värdefulla insatser gör t. ex. inte förskollärarna och sjukvårdspersonalen? Att just dessa jobb är så dåligt betalda betyder ju inte att de skulle var något slags sämre jobb. Det hänger samman med det kapitalistiska systemets sätt att värdera olika arbeten. Kapitalägarna har t. ex. inte så stort intresse av att äldre blir väl omhändertagna. Gamla människor som lämnat produktionen ger ju ingen profit. Det gör inte heller barnen, men dom måste man ju satsa en del på i alla fall för det rör ju sig om den kommande arbetskraften. Men trots allt ger inte heller de som arbetar med barn någon direkt vinst för företagen. Och det är därför den här typen av arbeten lönas så dåligt. Och det är därför man så gärna från arbetsköparnas sida vill att "sammhället", d. v. s. vi alla som arbetar, tar hand om varandra. Då slipper ju dom.

Ett bra sätt att bryta trenden mot två arbetsmarknader — en för kvinnor och en för män — att att "uppvärdera" de arbeten som kvinnor utför d. v. s. betala för vad de är värda. Då skulle också fler män ta dom här jobben. Det är också nödvändigt att minska löneklyftorna mellan det som anses som kvalificerat arbete och det rutinbetonade arbetet. Ofta går för övrigt inte löneklyftorna alls här emellan. Det finns kvalificerade jobb som är lågt avlönade också.

Gunnel Granlid

Göteborg är en stad där klasskillnaderna är tydligare än på de flesta håll i Sverige. Där också motsättningarna är starkare: på en gång Sveriges rödaste och mörkblåaste stad. Motsättningarna slår igenom också i själva stans planering, som Lille-mor Bresk beskriver i den här snabbskissen.

GÖTEBORG — segregerad stad

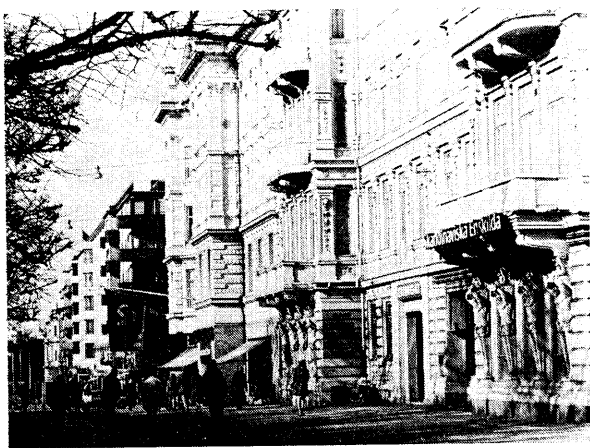
Göteborg... det är Avenyn, Allén, Vallgraven, Trädgår'n och... eller är det så att Göteborg var vattnet och det gröna och idylliska? Att Göteborg är och håller på att bli Hammarkullen, Hjällbo, Biskopsgården, — skräckvisioner i betong?

Jag är naturligtvis orättvis. De flesta nya områden har också en skönare sida. En litet oas av radhus kanske. Men där är dyrt att bo. Och Göteborg har blivit en segregerad stad.

Men om vi dröjer oss kvar i centrala stan. Allén och 'Trädgår'n' finns väl kvar? Joo, men Allén har blivit så kallad genomfartsled som man endast med fara för livet vågar överskrida. Och "på ansvarigt håll" talar man om att hugga ned träd för att gatan måste breddas. Men om man kan slå dövörat till bullret och låtsas att bilarnas avgaser är dofter från krokus, så kan man ta en vilstol en vårdag och sola sig i reflexerna från vallgravens vatten.

Men reflexerna bryts av avskräde och avgaserna får konkurrera med stanken från det förorenade vattnet. Och din granne är en hemlös som inte har sovit i natt. För de har rivit hans sista tillflykt. Och 'Trädgår'n' höll på att bli tomt för kommunalpampars monumentala tribut till kulturen. Göteborgs "Opera" Storan var nedsliten. "Vi bygger ett kultur- och kongresspalats," tyckte man. "I Trädgår'n! För var ska vi annars få tag i en tomt!"

Göteborg... det är Avenyn...

Det är märkvärdigt svårt att hitta tomter, när det gäller att bygga daghem, skolor och aktivitets-hus. Och lika märkvärdigt lätt att riva levande kultur, när det gäller att bygga banker och affärer. Arkaden har fallit. Detta fantastiska tornprydda trekantshus! Och flera av Göteborgs mest typiska profiler har fått lämna plats åt sten-och-glas-kuber. Bostäder töms och kommers flyttar in. Men med bostäder försvinner människorna. Och Göteborg av-folkas. Och så småningom blir även kommersen lidande. Men då finner man på råd. "Vi måste sanera trafiken" heter det. Och man lägger miljo-ner och åter miljoner på väldiga trafikleder och parkeringshus.

I dag står ett nytt köpcentrum i gamla Nordstan. Och flera planeras trots outhyrda lokaler. För inte alltför många år sedan fanns i Göteborg flera gamla områden med unik trähusbebyggelse — gamla ar-betarbostäder. I dag är Masthugget "sanerat". Det är så sanerat så folk inte kan bo där. Riksbyggen låter sina bostadsrättsinnehavare betala outhyrda lägenheter och allt fler tvingas flytta på grund av höga hyror.

Landala — ett annat av de gamla trähusområ-dena — är sanerat och idag är det bara höginkomst-tagare, som har råd att bo där. Annedal är rivet. En enda stor skräphög står och väntar. Men väntan blir lång och byggnadsarbetarna är arbetslösa. Bygg-herrarna avvaktar. De väntar på klartecken att få ta ur "marknadsmässiga" hyror på 136 kronor kva-dratmetern. Förhandlingar pågår och innan de är avslutade muras inte en sten.

Snart är bara Haga kvar. Det kanske mest pitto-reska av de gamla kvarteren. Med låg trähusbe-byggelse och smala kullerstengator. Här finns än-nu några skomakare och hantverkare kvar. Det finns nu planer på att totalsanera även Haga.

Det finns dock enstaka exempel på en annan po-litik. En del av de för Göteborg så typiska lands-hövdingehusen har renoverats. Men det har varit i trakter, där banker och affärer inte har varit in-tresserade.

Och folk får flytta ifrån centrum. Till de nya stadsdelarna i betong. Men hyran där är långt ifrån låg och vi har fått en ny fattigdom i värlfärds-lan-

... eller en rivningstomt i Annedal...

det. Man måste arbeta och arbeta extra för avbetalningarna på insats och bil. För bil måste man ha. De kollektiva färdmedlen räcker inte långt. Och arbetsplatserna ligger långt ifrån bostäderna.

Den typ av arbeten, som tidigare fanns i centrum, exempelvis textil- och konfektionsindustrin, har försvunnit. Idag finns bara några få kvar av de många som en gång präglade Göteborg som textilstad. Och textil är ett traditionellt kvinnodominerat område. Ett annat kvinnoområde är handelsidan. Även där sker en höggradig rationalisering och kvinnorna drabbas särskilt hårt. Arbetsplatserna koncentreras till den tunga verkstadsindustrin. Volvo är den enda industri i stan, som fortfarande expanderar. Inom verkstadsindustrin i stan, Volvo och SKF, utgör kvinnorna ca 25 procent av arbetskraften.

Industrierna koncentreras till ett område, Hisingen, vars miljö blir alltmer belastad. Och Göteborgs kommun försöker få hit ny industri. Men den enda som är aktuell är raffinaderier — på Hisingen. Och raffinaderier betyder bara arbetstillfällen under uppbyggnaden. Sedan drivs de nästan helautomatiskt.

Många tvingas lägga en stor del av sin tid på långa och obekväma arbetsresor. De som gynnas är de som har råd att bo kvar i det "sanerade" centrum. De som först flyttar ut är de som "tvingas ta det som finns" — låginkomsttagarna. Och en stor del av dessa är barnfamiljer med små barn. Men daghem och fritidshem är koncentrerade till centrum. Det vill säga — det finns inte så att det räcker ens där, men situationen är mindre katastrofal än i ytterområdena. Områden som Biskopsgården och Västra Frölunda (eller Järnbrott som stadsdelen heter) som tillhör de tidigast byggda "förorterna", har fortfarande mycket långa köer till sina få daghemplatser.

Det kan ta åtta år — som i Västra Frölunda — innan fritidsgårdar och idrottsanläggningar byggs. Och ytterområden, som har en stor del av stans barn och ungdom, blir så kallade problemområden.

"Dom står bara och hänger." Passiviteten och likgiltigheten bildar en grogrund för det våld vi matas med i masskulturen. Och affärsinnehavare ropar på polis och lejer privata vakter. Och ungdomen drivs bort av batonger och hundar.

Göteborg hade ett allaktivitetshus. I centrum naturligtvis. Men ändå. Det hade tillkommit genom ungdomars eget initiativ och arbete. Men det fick inte vara öppet länge. Jag minns inte om argumentet var "Hälsovård" eller "Brandskydd" den gången. Bingo flyttad in. Gamla Dicksonska biblioteket stod tomt. Ett fantastiskt skönt sagohus av sten. Efter mycket resonering fick allaktivisterna flytta in — under Socialförvaltningens myndiga överinseende. Det gamla biblioteket blev "Haga-huset". Ett av de få ställen där ungdomar och äldre möttes. Där de hemlösa kunde få sig en kopp te och spela kort eller ta ett parti schack. Där man kunde spela utan att störa grannarna med sin musik. Och ungarna hade plats att rasa ut.

Men myndigheterna hittade flera program på repertoaren, som var vad de kallade "politiska".

Haga-huset stängdes av politiska skäl. Officiellt sa man, att det var på grund av knark-problem. Nu har kommunen anslagit 200.000 kronor till Socialförvaltningen för att "lösa" knark-problemen på det nya Femmans torg i Nordstan. Affärsmännen klagar. Och torget fylls av poliser och hundar.

... eller kanske de typiska landsbövdingehusen och den kuperade terrängen.

Haga-huset kostade 20.000 kronor i månaden, när det var öppet. Det kostade minst 30.000 kronor i månaden att hålla stängt. Två vakter med hundar bevakade tomt och öde hus dygnet runt. Fönstren beslogs med järnbalkar och galler. När huset var öppet hade det ca 400 till 800 besökare varje dag.

Men kulturen är väl tillgodosedd i centrum. Antalet sex- och porrklubbar bara växer. För att inte tala om bingohallar. Och de tycks aldrig ha några problem med vare sig Hälsovårdsnämnd eller Brandskydd.

Och Haga-huset ska öppna igen. Men det ska inte bli aktivitet för alla. Huset ska rymma kafé och kurser för pensionärer. Också en segrerad grupp.

Att komma till Volvo

På onsdagsmorgonen beger jag mig ut till Volvo ute på "Hissingen". Spårvagn först, sjuan och femman, och slutligen buss 29. Det tar mig drygt en timme och ändå har jag tur med bytena, behöver inte vänta länge.

Hisingen är ett stort industriområde. Men det har inte alltid varit det. Här och var ligger små bostadshus av den äldre modellen med liten förstuveranda och röda uthus. Ett minns jag särskilt med vit plattbeläggning och bred grusgång från förstukvisten. En grusgång av den sorten som brukar vara prydligt krattad på sommaren. Den här stympades tvärt av ett slarvigt trådstaket och stupade sedan rakt ner i ett järnvägsspår. Och på andra sidan spåret går den mycket livligt trafikerade vägen.

Jag noterade liksom förvirrat att dom sitter nog inte på den där förstukvisten längre, men de kanske har en bänk på baksidan av huset där de sitter och filosoferar på kvällarna under äppelträden.

Men åt baksideshållet låg en stor nyetablerad fabrik. Jag minns inte vilken, bara att det var ett stort torn, skorsten, i någon gråblåblank lackfärg och mycket lastbilar och grushögar.

Det blir nog inte mycket filosoferande åt det hållet heller...

Jag måste erkänna att jag blev lite besviken när jag såg Volvo-fabriken. Jag hade nog en skräckvision i bakhuvudet om hur en sådan välkänd och okänd fabrik som Volvo skulle se ut. Pampiga direktionsbyggnader, vrålåk och några luggslitna arbetare.

Gångporten är öppen och folk stegar in, trots

att det står på stora skyltar att man ska visa legitimationskort. Vakten är utsprungen och jag tycker att det verkar vara förfärligt dålig disciplin här.

Äntligen infinner sig i alla fall vakten iklädd grönaktig overall i polismodell och med guldgaloner. Jag frågade efter Inga-Britt, som hon sagt, och är beredd att visa pass, körkort och annat som kan visa sig vara nödvändigt. Men vakten är inte intresserad utan talar om var hon sitter och släpper in mig.

Jag blir så upphetsad över att plötsligt befinna mig på insidan av Volvos grindar att jag genast går fel. Den borgerliga auktoritära indoktrineringen upplever en kort glansperiod i mitt huvud. Jag känner mig som en blandning av industrispion och obehörig. Är nästan beredd att frivilligt gå tillbaks till vakten och förklara att jag är ju journalist och han kan verkligen inte släppa in mig på så lösa boliner.

Jag knackar på en dörr där det står "Visningar".

Bakom en rökridå anar jag fyra herrar. Jag känner hur jag förvandlas till förvirrad kvinnlig journalist, lägger huvudet på sned och frågar efter Inga-Britt. Jag önskar intensivt att jag slitit upp dörren och rutit: hörni, gubbjävlar, var har ni Inga-Britt!

Det slutar alltså med att jag via vakten lotsas ut genom grindarna igen och in till verkstadsklubben. Dom har naturligtvis sin ingång utanför grindarna! Företagsledningen har nog läget under kontroll, trots att vakten inte är kedjad vid sin bur.

Här sitter alltså det fackliga folket. Skyltarna är på finska och svenska. Inga-Britt, äntligen!

A. N.

INGA-BRITT

Ordf. i Volvos studiekommitté tidigare arbetat i måleriet

— Det är ju så att kvinnorna fungerar som reservarbetskraft för Volvo, säger Inga-Britt Johansson, ordförande i studiekommittén på Volvo. Vi får väl se i höst hur det blir om konjunkturen går upp, då ökar säkert antalet kvinnor också. Under senare delen av 60-talet ökade kvinnorna på Volvo. Men förra året anställdes färre kvinnor. Då fanns det ju så gott om män.

Senare säger Inga-Britt att hon inte uttalar sig som verkstadsklub-

bens representant utan som privatperson.

— Volvo säger, visst ska kvinnorna få jobb. Men hur det än är så anställs alltså huvudsakligen män. Vi har ju inte insyn på anställningssidan så det är svårt för oss att säga vad det beror på. Paragraf 32 existerar ju fortfarande. Men naturligtvis måste vi försöka påverka om vi märker att tendensen håller i sig. Min personliga uppfattning är att man kanske blir tvungen att kvotera

in kvinnorna. På samma sätt som man talar om kvotering av äldre arbetskraft och andra utslagna.

— Det kan inte vara vettigt att åka och hämta folk från andra ställen, när det finns arbetskraft här som har bostäder och allting ordnat. Volvo har ju ett samhällsansvar också. Nu har ju så mycket jobb försvunnit för kvinnor så nu måste de göra något.

Det har bara funnits kvinnor på Volvo i tio år. Idag finns det 1.624 på LO-sidan. Största ande-

len kvinnor arbetar på reservdelsavdelningen, där man sysslar med packning och kontroll. På målningen där Inga-Britt jobbade innan hon började som studieombud på heltid finns idag 30 procent kvinnor. För nio år sedan när hon började ansågs det inte att kvinnor kunde göra det jobbet. Många kvinnor kör ut bilar och rangerar dem. Det innebär också att de justerar dem, de har alltså en form av bilmekanikerjobb. En liten inbrytning på en traditionellt manlig sysselsättning. På de riktigt tunga jobben finns bara män.

Det finns totalt 5.000 tjänstemän, därav 1.081 kvinnor. De flesta jobbar som skrivbiträden eller sekreterare.

— De har ju egentligen en mer traditionell yrkesindelning på tjänstemannasidan, säger Inga-Britt. Där finns några få kvinnor i halvhöga tjänster och endast en bland chefstjänstemännen. — Det är kuratorn.

— Typiskt, utbrister vi i munnen på varandra.

Först säger Inga-Britt att det inte finns någon kvinnlig yrkesarbetare. Sedan säger hon:

— Jo, vänta, det finns en. Hon är något så fint som diplomsvet-sare. När hon kom till sin avdelning så hände det underliga, säger cheferna där, att andan blev en helt annan på avdelningen. Den blev mjukare karlarna emellan, de började t.ex. tänka på sitt språk. Männen blev också förvånade över att hon gjorde ett så perfekt arbete. Men det är ju inget nytt för oss. Vi vet ju att det alltid framhålls att kvinnor är mer noggranna än män när de jobbar. Kvinnor är också mer företagsstrogna och känner mer för företaget. Det erkänner till och med Volvo. Och ändå anställer man tydligen hellre män...

Kvinnorna på Volvo kämpar fortfarande mot en massa gamla fördomar, menar Inga-Britt. Om ett par flickor är mycket borta på en avdelning så säger man: Ja, se fruntimmer kan man ju inte ha för de är aldrig här. Om ett par män är borta mycket så säger

man inte att man inte kan ha manlig arbetskraft. Utan man går till den enskilda individen och säger att han kanske inte klarar det här jobbet. Det är ingen tvekan om att så fort det gäller kvinnor så generaliserar man om alla "fruntimmer".

— Det finns också manliga arbetare som säger, vi kan inte släppa in fler fruntimmer för de ska bara ha de bästa jobben. Varför kan inte vi få det eller det jobbet när vi blir utslitna och trötta. Det är också en felaktig generalisering. Vid omplaceringar utgår man alltid från de medicinska förutsättningarna och det är lika ofta män som har de lätta jobben.

— När det gäller jobbro-tation och arbetsväxling så tror jag att kvinnorna är mer illojala än männen. Om någon fått ett bra jobb och de andra vill ha rotation, då säger hon nej, jag vill inte byta, jag har det så bra där jag står. Kanske har det något med trygghet att göra och hur säker man känner sig, kanske också med anställningstid också, jag vet inte.

— Jag kan förstå fördomarna bland männen. Men vad jag tycker illa om är när jag möter dem hos flickorna själva. Många är alltså så rädda att prova på något nytt, de går hellre undan. Där har vi kanske förklaringen till att vi

inte har några kvinnliga arbetsledare. När vi sätter upp anslag om att vi söker arbetsledare så är det inga flickor som anmäler sig. De kan ju i alla fall söka. Jag menar om 10 flickor och 10 män anmäler sig så borde rimligtvis någon av dem klara testet lika bra som gubbarna, förmodligen klarar alla det.

Det finns många invandrare på Volvo. De unga manliga finländarna dominerar. Men det finns en hel del yngre finska flickor också. Inga-Britt säger att hon tycker att finskorna är mycket mer orädda när det gäller att pröva nya jobb.

— Det är klart att kvinnornas ovillighet och rädsla att gå in på nya områden hänger också ihop med att kvinnorna dubbelarbetar. Men den stora boven i dramat är att de inte betraktar sig som familjeförsörjare. De tar inte sitt jobb på allvar som karlarna varit tvungna att göra. Om bägge har ett fast arbete så blir ju rörelsefriheten större för bägge parterna. Om hon också jobbar så är ju inte han heller så hårt bunden till sitt jobb utan kan våga experimentera utan att hela familjens existens står på spel.

— Men man ser det tydligen inte på det sättet, konstaterar Inga-Britt eftertänksamt och fortsätter:

— Utbildningsdelen är ett stort problem. Vi har stor internutbildning. Men ofta är kurserna på internat någon annanstans. När vi har kurser här är hälften på arbetstid och hälften på fritid. Då kan många kvinnor inte gå om de är bundna av barnpassning, såvida inte maken tar sitt ansvar. Men alla har ju inte problem med barnpassning så det är ju inte hela sanningen heller. Och den fackliga grundutbildningen är förlagd på arbetstid, men även där är kvinnorna underrepresenterade.

— Hur är det med den fackliga aktiviteten bland kvinnorna, frågar jag.

— Tyvärr, som vanligt, svarar Inga-Britt. Det finns några få kvinnor och de är eldsjälarna. Vi

har 5—6 stycken i gruppstyrelserna, några skyddsombud, en kvinna i företagsnämnden, tre i studiekommittén och ingen i verkstadsklubben.

— I rättvisans namn, säger Inga-Britt, efter en stunds tystnad, får jag väl lov att säga att som studiekommitténs ordförande är jag adjungerad till klubbstyrelsen. Det är väl därför man inte sett något behov av att kvoter in någon kvinna.

— Men det är ju att gå en omväg, utbrister jag.

— Ja, visst är det en omväg,

Fakta om Volvo

Under 1972 nyanställdes 1.000 personer, nyökningen var på 835 personer.

Samtidigt minskades den kvinnliga andelen nyanställda med 42 personer.

Det har bara funnits kvinnliga arbetare på Volvo i ca 10 år.

Idag finns det 10.000 arbetare, 1.624 är kvinnor.

Det finns 5.000 tjänstemän, 1.081 är kvinnor. De arbetar huvudsakligen som skrivbiträden och sekreterare.

Det finns en kvinnlig förman och två blivande.

Det finns ett fåtal kvinnor i halvhöga tjänster.

Det finns en kvinnlig chefstjänsteman. Det är kuratorn!

Det finns 600 fackligt förtroendevalda. Omkring 30 är kvinnor.

Det finns 23 gruppstyrelser, där sitter ca 6 kvinnor.

Det finns några få kvinnliga skyddsombud.

Det finns en kvinna i företagsnämnden.

Studiekommitténs ordförande är en kvinna.

I verkstadsklubben finns ingen kvinna.

Procentuellt sett finns de flesta kvinnliga arbetarna på reservavdelningen. Där kontrolleras och packas delarna.

svarar Inga-Britt.

Inga-Britt är en av eldsjälarna bland de fackligt engagerade kvinnorna. Hon kommer från ett fackligt aktivt familj, pappa verkade i stenindustriarbetareförbundet hemma i Brunflo i Jämtland.

— Jag började jobba med det vanliga som fanns däruppe. Och det var att ge sig iväg någonstans på en hembiträdesplats. Kom sedan till Katrineholm och jobbade på syfabrik och flyttade av en slump till Göteborg. Efter en tids jobb i konfektionsindustrin här fick jag ett ryck och gick till sjöss. I tre år var jag stewardess på en transatlantisk båt, salongsuppasserska heter det väl på svenska. Sen var jag hemmafru en kort tid och så sökte jag till Volvo. 1964 började jag i måleriet på gamla Volvo. Jag kom snabbt in i fackjobbet och blev vald till gruppordförande efter ett halvår. Det var en helt manlig avdelning på den tiden så det är jag stolt över, skrattar Inga-Britt.

— Sen flyttade Volvo till Torslanda och jag blev vald till gruppordförande och för 7 år sedan kom jag in i studiekommittén, i sex år har jag suttit som ordförande. Under de tre sista åren har det fackliga arbetet varit heltidsjobb. Men jag skulle gärna jobba halva tiden ute i produktionen och halva tiden fackligt.

— Är det möjligt att genomföra det då?

— Ja, med den här storleken på verkstadsklubb är det omöjligt. Får man någon tid över från det administrativa jobbet så har vi ju tio tusen medlemmar som kräver att de ser någonting av en. Vi har 23 gruppstyrelser som vill ha kontakt. Vi har 600 förtroendevalda som är väldigt snabba på att tala om att de inte har sett en på en tid.

— Frånvaron bland kvinnorna på Volvo är stor. Vad beror det på?

— Det stämmer att frånvaron är stor, säger Inga-Britt. Säkert gäller det många yngre kvinnor med barn, som jobbar skift och byter av med maken. Man kan ju

tänka sig dels pressen att jobba skift och dels att sköta barnpassningen genom att passa ihop skiften. Barn jobbar ju inte skift. De är vakna lika tidigt på morgonen. Man kan ju inte hålla på med detta hur länge som helst utan att få en ordentlig överansträngning. Om man till arbetstiderna dessutom lägger de långa resorna som vi i allmänhet har i Göteborg, så blir frånvaron från hemmet väldigt lång. Grannarna får väl passa barnen i själva skifteskarven förmodar jag. Visserligen har vi en lekskola i en av barackerna här med 20 platser. Men då ska man ju först släpa hit ungarna och så ska den som går av skiftet ta hem dem igen.

— Ensamstående kvinnor med barn kan faktiskt inte arbeta på Volvo och använda de kommunala daghemmen, inte ens om de arbetar deltid. Öppettiderna stämmer inte alls med arbetstiderna. De måste ordna barnpassningen privat eller i familjedaghem där man accepterar arbetstiderna.

Jobbar man deltid på Volvo arbetar man i regel en halv dag eller varannan dag. Skiftarbetstiderna är från 5.54 till 14.36, eller från 14.36 till 23.18. Det finns en liten grupp tre-skiftsarbetare, de är enbart män. Dagarbetstiden är mellan 6.30—15.24.

— Anledningen till de risiga dagarbetstiderna är, förklarar Inga-Britt, att det måste vara en spridning på arbetstiderna. Hisingen är nästan totalblockerad av trafiken på morgnar och kvällar. Arendalsarbetarna vill inte börja senare än sju och då måste vi börja halvsju för att hinna undan innan de kommer.

1969 gick Volvo ut med en enkät bland kvinnorna i Göteborg för att höra om deras speciella önskemål beträffande arbetstiderna.

— Ja, säger Inga-Britt, det kanske kommer en enkät om vi får en högkonjunktur. Men så särskilt anpassbar med tiderna är inte företaget. Här är allt bundet till banden. Vad man än sysslar med på Volvo så är man bunden till bandet.

— I Volvopjäsen och debatten som följde kritiserades det hårda tempot vid banden starkt, säger jag.

— Debatten efter Volvopjäsen, var väl inte så nära verkligheten som väldigt många trodde, svarar Inga-Britt. Visst katten är jobbet hårt. Men att arbetssituationen blir värre beror inte bara på att tempot på bandet ökas, utan därtill kommer att det sätts in flera människor. Det har blivit för trångt vid banorna. Bundenheten till banden, att det är trångt och att banden går i samma takt, förorsakar problemen. Det är väldigt pressande, speciellt om man är trött och lite hängig, att så fort man är färdig med en grej så är nästa framme. Man har inte möjlighet att arbeta i sin egen takt. Värst är det i slutmonteringen. I måleriet har vi t. ex. inte det här problemet för där är det inte lika trångt.

— Våra ackord är uppbyggda på ett sådant sätt att vi i princip har fast tidlön. Vi ska arbeta 111 MTM, men den verkliga arbetstaken ligger på 107 MTM och så har vi full betalning när bandet står stilla. I princip är alla hängda på banden och MTM:et och det ger nästan fasta löner.

— Sedan har vi ju gruppindelningen. De flesta ligger i 3, 4 och 5. Yrkesarbetarna som bara är ett fåtal ligger i grupp 2. Men de flesta, både kvinnor och män finns i 4 och 5. Själv är jag grupp femma och tjänar 17:87 i timmen. Genomsnittslönen ligger nog för både män och kvinnor på ca 18 kronor. I och med att kvinnorna och männen gör samma jobb så kan vi inte tala om några direkta kvinnolöner. Varje arbete värderas i typ av arbete och miljö. Lätt arbete i dålig miljö är lika mycket värd som tungt arbete i bra miljö.

— Nej, lönerna för kvinnor och män är guskelov lika, säger Inga-Britt slutligen och så skiljs vi. Hon ilar iväg någonstans och jag går till bussen.

På vägen till stan känns plötsligt reportaget och kvinnokampen meningslös. Här har nu Inga-Britt och jag suttit och pratat och glatts åt små framsteg, som att det finns kvinnor i måleriet nu men inte tidigare osv. Men på andra sidan bussgången sitter två unga killar, som kanske jobbar sida vid sida med kvinnliga kamrater vid banden, djupt försjunkna i en svensk och en finsk Lektör. Den ene fördjupar sig i ett reportage där herrarna på bilderna har svartat lappar för ögonen. Den andre läser, helt borta från omvärlden, något som jag inte förstår texten till men väl bilden. En naken tjej utlagd över sidan med en liten klädtrasa draperad om midjan!

A. N.

Textilindustrin/Teko

1968 fanns 2.990 anställda inom teko-industrin i Göteborg. Mellan 1950 och 1968 minskade antalet anställda med 59 procent. I hel landet var minskningen samma tid 41 procent.

Arbetslösheten inom teko fortsatte att öka till 70-talets början, då en viss stabilisering på låg nivå skedde. Idag stiger siffrorna

igen. 10 procent av de aktiva medlemmarna i Beklädnads i Göteborg är arbetslösa.

Arbetslösheten inom branschen riskerar att bli permanent. Och Göteborg saknar ersättningsindustrier.

Många av de arbetslösa från teko är kvinnor. Inom konfektion är 80 procent av

de anställda kvinnor och inom textil 50 procent.

Många av de arbetslösa från teko är äldre kvinnor med utslitna kroppar. De enda områden i Göteborg som efterfrågar arbetskraft är verkstadsindustrin, som söker skiftarbetare.

Svenska textiltillföretag flyttar till Portugal. Där är lönerna mycket lägre.

Vi ville göra en intervju med en arbetslös kvinna från konfektionsindustrin. Vi hade ett namn på en kvinna som ställt upp för intervju tidigare.

Det här svaret fick jag när jag ringde:

— Nej, jag har inget att säga. Det är bara så att jag är friställd. Har redan sagt allt. Vill inte ha något med politik att göra — inte med vänsterrörelser heller.

Hon gav mig efter viss tvekan

ett nytt namn, som jag ringde. Så här gick det:

— Nej, det är bäst att inget säga, har inget att säga.

Bad om namnet på någon annan.

— Nej det är nog bäst att inget säga, inget nämna. Nej det får vara.

Ringde därefter Beklädnadsarbetareförbundet och talade med en motvillig ombudsman.

— 400 textilarbetare är arbetslösa i Göteborgsregionen. Förra

vintern var det cirka 700. Omkring 75 procent är kvinnor. Många har förtidspensionerats, omskolats, har beredskapsjobb eller arbetar i skyddad verkstad. Främst yngre finska kvinnor har fått nyanställningar.

Det finns 60 procent kvinnor i avdelningen och en kvinna i styrelsen.

Bad att få några namn för intervjuer, men fick ett undvikande svar och hänvisades sedan till arbetsförmedlingen. A. N.

ELLEN,

anställd på SKF sedan 1940, jobbar med avsyning

Ellen Larsson har arbetat på SKF sedan 1940. Hon jobbar med avsyning. Så här säger hon om sitt jobb.

— Många män säger att de aldrig skulle orka arbeta med avsyning eller sånt pilljobb som mätning. Men att vi kvinnor gör det är det ju ingen som värdesätter. Jag menar tungt jobb är mer betalt men monotont och tråkigt, det värdesätts inte i högre betalning utan tvärtom i lägre. Det är subjektiva manliga synpunkter som avgör hur jobben ska betalas och det gör att de manliga egenkaperna blir lite förmer. Fler kvinnor än män har självdödade jobb.

— När likalönsavtalet skulle genomföras fick vi i stället grupp 1, 2 och 3 arbetare. Grupp 1 är yrkesarbetare, i grupp 2 hamnade nästan samtliga män och i grupp 3 är det huvudsakligen kvinnor. Verkstadsklubben var med och värderade jobben och försökte hävda att vissa jobb var grupp 2-jobb. Men det gick bara att driva igenom om det var ett fåtal kvinnor på det jobbet. Om det var många kvinnor på jobbet så blev det grupp 3-jobb. Det skiljer ca 12 procent i lönerna mellan grupp 2 och 3!

— Vi kvinnor ska ju skyddas från tunga lyft och därför får vi

inte ha vissa arbeten. Men många gånger lyfter man ju tyngre på det jobb man har. Titta bara på hur det är t. ex. inom sjukvården.

— Jag synar av och mäter rullar som ska ingå i lager. Det finns ju både kul- och rullager. Rullarna kommer i stora backar. Många gånger är backen överfull och väger mer än 35 kilo och egentligen ska man då plocka ur rullar innan man lyfter den. Men det förlorar jag ju tid på, så det är klart jag lyfter den direkt. Sedan torkar jag av rullarna som är oljiga och smetiga och så avsynar jag dem med förstoringsglas och mäter dem och där får avvikelsetoleransen bara ligga på några tusendelar, så det gäller att vara noggrann.

Jobbet gör att man får hemska ont i axlarna och ryggen, de orkar inte med.

Det finns en man på avsyning; han har hand om de tunga rullarna. Han är också en av de få manliga grupp 3-arbetarna, säger Ellen.

SKF har ca 4.000 anställda, omkring 1.000 är kvinnor.

Arbetarna på SKF är organiserade i Metalls avd. 41. I verkstadsklubben finns ingen kvinna. Det finns omkring 30 gruppstyrelser, de representerar olika avdelningar. Ellens avdelning är på 3—400 personer, styrelsen är på sju personer. Ellen är enda kvinnan i styrelsen. Det finns en avdelningsnämnd för varje avdelning, den fungerar ungefär som företagsnämnd. Ellen är enda kvinnliga representanten för arbetarna i sin avdelningsnämnd. I studiekommittén finns det kvinnor representerade. Det finns inga kvinnliga förmän och endast en

kvinnlig ingenjör.

— Vi frågade en gång varför det inte fanns några kvinnliga förmän eller ingenjörer. Jodå, det finns det visst det, svarade företaget. Det finns en kvinnlig ingenjör på laboratoriet!

— Det var fler kvinnliga slipare innan det blev "likalön", säger Ellen. Vi har bett att de ska blanda män och kvinnor mer på avdelningarna, då skulle de inte ha så stor chans att dela upp oss i grupp 2- och 3-arbetare.

Ellen är 53 år, många kvinnor på SKF är i hennes ålder. Medelåldern är över 40 år. I Ellens grupp, som består av 30—35 personer, är snittet över 50 år.

— Har kvinnorna väl kommit upp i min ålder så slutar de inte, säger Ellen. De vet hur svårt det är, om inte omöjligt, att få ett nytt jobb.

Ackordet känns mer nu

— Arbetet är stressigare nu än vad det har varit. Visserligen har vi haft ackord hela tiden men inte på samma sätt. Och ackordet känns mer ju äldre man blir. Spilltiden på ackord är inte så stor, för oss är det 19 minuter på en dag. Genom att flänga hinner man med kafferast på förmiddagen. Sedan när man inte orkar flänga så mycket blir det att man slopar den. Än så länge hinner jag med kafferast.

Ellen börjar 12 minuter i sju och har rast mellan 11—11.42, sedan arbetar hon fram till 15.36. Hon tjänar 15:20 i timmen.

— Nu börjar de av oss som närmar sig pensionsåldern alltmer säga: tänk om vi kunde få tidlön, fortsätter Ellen. Ackordet har ju trappats upp så vi är trötta nu. Det beror väl lite på oss

Antal arbetslösa inom metall i Göteborgs län under februari

1970 198

1971 209

1972 493

1973 479

Göteborg har ca 40.000 metallarbetare mot Stockholms under 30.000.

sjelva också. Vi har ju jagat på oss, hinna mer, tjäna mer och så har ackordet ändrats hela tiden.

— Det känns retfullt att ligga efter ackordet. Med månadslön skulle man slippa spänningen i kroppen hela tiden. Det är ju mycket jobb med ackordssystemet också. Det ska räknas och kollas in av tidtagare. Om man slopade ackordet skulle ju en massa folk kunna göra något vettigt i stället. Det skulle säkert bli mindre sjukskrivningar också. Man skulle veta att jag har min lön även om jag inte orkar jobba så hårt idag. 6—7.000 kronor kostar en nyanställd företaget. Men om vi hade månadslön skulle det finnas en arbetarstam som stannade. Men det är klart att det inte är så aktuellt för företaget när det är lågkonjunktur. Nu törs ju inga arbetare sluta. En mycket viktig sak som kom fram efter LKAB-strejken är ju att olycksfallen minskade med månadslön. Jag tycker att facket, Metall, som i alla fall är så starkt, skulle kunna driva frågan hårdare. Men de kanske gör det när de ser förslitningen av oss.

Kvinnor omplaceras

Det är anställningsstopp nu på SKF. Genom olika rationaliseringar har det blivit mycket omflyttningar av personalen.

— De skjuter problemen från en avdelning till en annan genom omflyttningarna, kommenterar Ellen. Men det gör att det blir en viss oro och ångslan bland personalen.

— Jag har hört att SKF har bekymmer med kvinnorna — de vill inte vara med om några omflyttningar, säger jag.

— Varken manliga eller kvinnliga arbetare vill bli omflyttade. De vet vad de har men inte vad de får, svarar Ellen bestämt och förklarar. De flesta kvinnor arbetar på avsyningen eller inpackningen. Det är där många rationaliseringar gjorts. Därför är det främst kvinnor som ska omplaceras. Och de är väl de mest svårplacerade inom företaget. Det är ju för övrigt inte så lätt för en

60-åring att byta jobb. Ofta blir det förflyttningar till ett sämre jobb. Och det är ju kvinnorna som hamnar på de allra sämsta. Har någon flyttats till ett sämre jobb så hör man ju talas om det och är rädd själv.

Deltid och skift

— Finns det möjligheter att få deltidjobb om man vill det?

— Deltiden följer konjunkturer. Det är inte någon hänsyn till om man har småbarn eller så. En kvinna som hade heltid fick inte deltid när hon vill ha det. Men nu när det inte är så mycket att göra går det bra med deltid.

Det var mer skiftarbete på fabriken förr men det börjar öka igen. I en nybyggd del av företaget, E-fabriken, blir det bara skiftarbete.

Vi tittar i SKF:s personaltidning och ser rubriken "Mjuk start för E-fabriken". Ja, för fabriken, men inte för arbetarna, de får skift, kommenterar Ellen.

Det var 310 sökande till E-fabriken, därav 75 kvinnor. Ellen tror att det är de som försöker lösa barnpassningsproblemen genom skiftarbete som söker sig dit.

Arbetsmiljön viktig

— Förtjänsten har hittills stått i blickpunkten för facket. Men arbetsmiljön är en mycket viktig fråga också, säger Ellen och fortsätter. Vi sitter i en stor arbetslokal där det bullrar. Men jag tycker inte att vi ska behöva höra varandras buller. Vi krävde mellanväggar. Men reaktionen från företaget var ungefär som om företaget trodde att vi skulle ha dem för att gömma oss för förmännen. De kan väl göra väggarna i genomskinlig plast då! Inne hos tidskrivarna lär de visst ha fått väggar nu. Där går det, säger Ellen menande.

— Vi har inga fönster heller annat än i taket och de är blåmålade. Vi vet inte om det är sol eller regn ute. Det får inte föras in fuktig luft i lokalen för då rosttar grejerna. Därför är luften så torr att när man är ny måste man dricka massor av vatten.

— Lokalen är stor och det är varmt i vissa delar och kallt i andra. Vi har begärt att få individuella fläktar. Stora fläktar skulle bara göra att det drog på alla. Först svarade företaget något så dumt som att "det skulle inte

Hur klassas arbetarna?

I Metalls avtal talas det om A-, B- och C-arbetare.

Där står A för yrkesarbetare. Yrkesarbetare är den som utför ett arbete som det krävs tre års utbildning till. B- och C-arbetare är "icke yrkesarbetare". Men skillnaden mellan grupperna är att B-arbetare har mer kvalificerat jobb samt de tyngre och smutsigare och grupp C-arbetare har lätta, rena och enkla arbeten. I grupp C tjänar man minst.

Genomsnittligt för landet tjänar A-arbetaren 16: 21, B-arbetaren 12: 62, C-arbetaren 13: 18. Skillnaderna mellan varje grupp är 11 procent.

I intervjun om SKF talas det om grupp 1-, 2- och 3-arbetare, de motsvaras alltså av A-, B- och C-arbetare.

I Volvo-intervjun talas det om arbetsvärdering och grupp 2-, 3-, 4- och 5-arbeten. Grupp 2 är yrkesarbetare och grupp 5 det lägst betalda arbetet.

När man talar om arbetsvärdering gäller värderingen arbetet, inte individen, som utför arbetet.

När man talar om A-, B- och C-arbetare gäller värderingen inte bara arbetet utan också individen, som utför arbetet.

Om en grupp B-arbetare tillfälligt sätts på ett C-jobb behåller arbetaren sin B-lön.

När arbetsvärdering gäller får arbetaren betalt efter den grupp som arbetet hon utför klassats i.

På Volvo tjänar män och kvinnor lika om de utför samma arbete. Genomsnittsinkomsten ligger ungefär på 18 kronor.

Avtalssekr. Holger Olsson på Metall säger:

— Vi tror oss veta att arbetsvärdering ger jämnare löner mellan män och kvinnor. Produktionen på Volvo är så likartad att de där inte kan smussa undan kvinnorna. Det kan vara annorlunda på andra företag. I avtalet talas det inte om män- och kvinnolöner. Det ströks 1964. Men det blir så att man sätter kvinnor på rena, lätta jobb och då blir de grupp C-arbetare.

vara estetiskt tilltalande". Men att arbeta i 28 grader och torr luft med kroppsarbete, det kunde de gott pröva på själva.

— Pengarna som blir kvar när alla avskrivningar är klara kan de kanske tänka sig att satsa på vår arbetsmiljö. Den totala vinsten för SKF har sjunkit 1972. Men aktieägarna fick oförändrad vinst, konstaterar Ellen.

Kvinnofrånvaro — daghemsbrist

— Det har också klagats på att kvinnor är frånvarande mycket.

— Ja, vi har stor frånvaro. Det är ju inte så konstigt, vi har ju de tristaste jobben. Avsyningsjobb är ju ett pill- och precisionsjobb och det är hemskt ansträngande i längden. Sedan vilar ju huvudansvaret för barnen fortfarande på kvinnor.

Ellen jobbade hela tiden medan Ulla var liten.

— Varför, ja, vi skulle nog inte haft råd att ha mej hemma. Har man jobbat i så många år, jag var 38 när tösen föddes, så är man liksom inställd på att fortsätta. Det var aldrig tal om något annat. Men det är klart, det var besvärligt många gånger.

Kommunist i 30 år

Ellen är uppvuxen i Göteborg. Tog realen 1936 och fick under studietiden kontakt med Verdandi, som var mycket politiskt aktiv då.

— Jag blev politiskt medveten när jag var 20 år, och 1944 gick jag med i kommunistpartiet. Det var ont om jobb när jag tagit realen. Men 1940 fick jag fast arbete på SKF. Senare fick jag erbjuda att börja på kontoret. Men det ville jag inte, dels var förtjänsten mindre och dels hade jag kommit in i en kamratgrupp som jag trivdes i.

— Vad pratat ni om på jobbet, undrar jag.

— Jaa, svarar Ellen lite dröjande, i mitt kaffegång pratade vi ganska mycket om EEC när det var omröstning i Norge och Danmark. De flesta var med på att det inte var så bra med EEC. Vi

såg ju också att de danska kvinnorna protesterade. Men de flesta är väl ganska omedvetna, så det blir mycket prat om mat och kläder. Ibland när vi hade dragit igång en EEC-diskussion så fann man plötsligt att vi pratade om mat och då undrade jag hur i all världen kom vi hit. Men det var ju frågan om hur det skulle bli med köttpriserna om vi kom med i EEC. Ja, via köttet kom vi över på matlagning.

Nämndekvinna

Sedan 1948 är Ellen nämndeman, eller rätt uttryckt nämndekvinna. En gång varannan vecka sitter hon i rätten.

— Man får en inblick i så mycket, säger Ellen eftertänksamt. Det gör att man ofta kommer i motsättning till dem på jobbet när vi pratar om straff. Många gånger tycker jag att det är konstigt att en åtalad har lyckats så bra som han har. Det krävs en mycket stark människa för att klara av den barndom som många har haft. Men de som läser tidningen tänker bara: en sån lymme!

— Jag tycker det är hemskt att så många på jobbet har den inställningen till agan att de talar om hur nyttigt det är. Ibland orkar jag inte säga emot. Jag tycker jag har sagt det om och om igen, lite hoppas man ju ska fastna, säger Ellen och låter lite trött i rösten.

— Ibland tröttnar man på allt och blir nästan desperat, säger Ellen.

Jag tittar på klockan och konstaterar att vi har pratat i nästan tre timmar nu. Men, nej, Ellen blir alldeles förskräckt.

— Jag förstår inte hur tiden gått så fort. Jag trodde inte att vi skulle ha något att prata om alls, erkänner Ellen. Mitt liv och arbete är ju inget märkvärdigt.

Sedan säger hon att hon tycker det varit roligt och det tycker jag också och så ser vi förtjust och lite generat på varandra.

När jag går uppför trapporna bakom huset vinkar Ellen från balkongen.

A. N.

SUOMI

tidigare hemvårdare, omskolas nu till kontorist

Näst sista jobbet Suomi hade innan hon började på omskolningskurs för kontorsutbildning var inom hemåldringsvården. Sedan fick hon ont i ryggen och måste sluta.

Suomi har fyra barn, men har arbetat under större delen av sitt liv.

Suomi är 56 år, hennes man 65.

— Min man har jobbat i tungt arbete hela tiden, så han börjar bli trött och utsliten nu. Han är sjukskriven och blir väl troligen sjukpensionerad. Men jag får inte hustrutillägg förrän jag är 60 år och då vill jag ju kunna försörja mej. Och jag har bara 6-årig folkskola, så det kunde jag ju räkna

ut att jag måste skaffa mig någon utbildning om jag skulle få jobb.

Det var lång väntetid hos yrkesvägledningen så Suomi började själv läsa in grundskolekompetens i svenska, engelska, samhällskunskap och religionshistoria. När hon kom till yrkesvägledaren menade han att han inte kunde hjälpa henne eftersom hon tagit egna initiativ! Men förra året i augusti fick hon börja på kontorskursen.

— Först testas man innan man får börja, berättar Suomi. Det är hårdare gallring nu. Arbetslösheten är större och det är väl fler som söker. De flesta på kursen är mellan 20—40 år. Huvudsakligen kvinnor, fränskilda med barn.

— Vi går mellan 8—15 på dagarna. Och har både stämpelklocka och klassbok. På två terminer har man rätt att vara sjuk 18 dagar med bibehållen sjukpenning samt 18 permissionsdagar. Om man är borta mer blir det avdrag på bidraget. Bidraget är behovsprövat och många får säkert mer nu än när de kommer ut på arbetsmarknaden eftersom detta är skattefritt.

Kursen är rullande, i form av korrespondens. Det finns en kameral, allmän och en social linje.

— Den kamerala valde jag inte för jag är så dålig i matte, säger Suomi och ler. Jag skulle naturligtvis ha läst matte i stället för religionshistoria. Den allmänna linjen, där handlar det om bolag och jag, jag gillar inte den synen de har, så jag valde den sociala.

— Vi har läroblad och arbetsblad och har sedan prov. På bladen ska man fylla i "är på vecka... ska vara på vecka..." Det blir många så stressade av att de hoppar av. Vi var tio som började samtidigt men fyra har hoppat av.

— Arbetsmarknadsläget är svårt. Många börjar söka jobb när

de är nästan färdiga. Arbetsgivaren har det bra. Det är bara att välja och vraka.

— Vi trodde nog inte att det var så svårt på arbetsmarknaden. Hade jag vetat det hade jag nog inte börjat omskolningskursen. Trots att det finns en arbetsförmedlare på skolan har vi inte fått någon information om arbetsmarknadsläget.

— De yngre har lättare att få jobb. De måste ju få det annars blir de ju socialfall hela livet. Det verkar också vara lättare om det är unga, snygga flickor.

— Är du pessimistisk inför möjligheterna att få jobb?

— Jag är ju optimistisk av naturen och ibland får jag en sådan kamplusta och då tänker jag: jag går och sätter mig på arbetsförmedlingen och sitter där tills jag får något.

— Jag får väl bli ett sånt där besvärligt fruntimmer, som inte ger sig, skrattar Suomi.

— Kvinnor som inte jobbar är ju helt utelämnade åt männen, säger hon sedan allvarligt. När de inte har någon egen inkomst blir de ju fullkomligt beroende av honom. Då försöker de också knyta barnen till sig. De vill att allt ska vara kvar vid det gamla, annars har de ju ingen funktion att fylla.

A. N.

Arbetslöshet

I februari 1973: ca 3.000 män och ca 1.500 kvinnor är arbetslösa i Göteborg.

Särskilt lågutbildade flickor i åldern 16—18 år är svårplacerade.

Hela länet visar en stigande arbetslöshet från 1970 till 1973. Antalet arbetslösa kvinnor ökar starkt. I februari 1970 var drygt 500 arbetslösa och i februari 1973 över 2.000.

555 personer finns idag i beredskapsarbeten.

Ca 5.500 personer går på AMS-kurser i Göteborgs län. Av dessa är ungefär 1/3 kvinnor. Under perioden 15 jan.—15 febr. 1973 var siffrorna 3.664 män, 1.694 kvinnor.

Ca 6.000 kvinnor är latent arbetssökande, räknar man med, men det är svårt att få en säker uppfattning eftersom kvinnorna passiviserats i sitt arbetssökande p. g. a. bristen på jobb.

"Du behövs i en övergående period på ca 20 år — vad gör du innan och vad gör du sen?" står det på en "livscykel" bredvid gruppen av det heliga moderskapet.

Den dubbelarbetande, lågavlönade kvinnan med fyra armar för att räcka till och bunden av reklamens och myternas alla krav.

Livegen — EGET LIV

Sexobjektet som säljer sig i en glittrande förpackning.

heter en "debatt- och konstutställning" som öppnade den 17 mars på galleri Maneten i Göteborg. Utställningen är indelad i fem underavdelningar: menstruation, sexualliv, havandeskap/förlossning, klimakterium och den dubbelarbetande kvinnan. Man har jobbat med olika metoder: med tavlor, gips- och textilsulpturer, collage, fotografier. Resultatet är en ovanligt slagkraftig utställning, med flera bottnar än de debattutställningar man vant sig vid att se de senaste åren.

De sju kvinnorna bakom utställningen är Berit Axelsson, sjuksköterska, Benedicte Bergman, bildkonstnär, Eva Evers Rosander, socialantropolog, Ella Hammarsten McPaul, textilkonstnär, Hjärdis Johansson, etnolog, Monika Johansson, fotograf, och Annbritt Ryde, bildkonstnär.

När utställningen slutat i Göteborg i april hoppas man få ut den till andra orter i Sverige. Försök få den till er ort — den är verkligen värd att ses!

Tycker du att mens är fult eller vackert? frågar man med de här bilderna kring kvinnovärldens mesta tabu. Till vänster en förteckning över all "täcknamn" för menstruationen.

Alla bröst är vackra — även om dom inte liknar utvecklingsbildernas, — se på de här "vanliga" kvinnobrösten.

Foto: Monika Johansson

Kvinnokamp i Göteborg

"Dom där vet inte vad arbete vill säga!" Två herrar i övre medelåldern uttryckte sitt missag över mer än 300 demonstrerande kvinnor. Det var den åttonde mars och den Internationella kvinnodagen. Demonstrationen var ett uttryck för solidaritet med all världens kämpande kvinnor. Men den tog också upp konkreta krav som gäller Sverige idag. Krav på "Arbete åt alla". "Nej till konjunkturstyrd daghemspolitik". För de båda herrarna har tyvärr så rätt. Alltför många kvinnor vet inte vad **betalt** arbete vill säga. Alltför många står i de arbetslösas kö.

En resolution som antogs vid demonstrationen slutade med kraven

"Nej till kapitalismens arbetslöshet — förkortad arbetstid med bibehållen lön"

"Nej till konjunkturstyrd barnstugopolitik — gratis daghem åt alla barn"

"Kamp för socialismen, kamp för kvinnans frigörelse".

Arrangörerna av demonstrationen var Svenska Kvinnors Vänsterförbund och Grupp 8 i Göteborg. Det var första gången SKV var ute och demonstrerade och första gången de båda organisationerna samarbetade. Samarbetet fungerade fint och Grupp 8 som svarade för ordningen vid demonstrationen klarade det utan problem.

Av inbjudna organisationer ställde Vpk och KU och RMF (Revolutionära Marxisters Förbund) upp i den internationella solidaritetens namn.

Efter demonstrationen samlades man till ett möte på Sjömansgården. Trots att denna ligger långt ifrån demonstrationens mål blev mötet välbesökt. Ca 250 kvinnor lyssnade till Carin Mannheimer, när hon talade om "Kvinnan och socialismen".

Moa Martinsson beskrev en gång sitt främlingskap inför en kvinnorörelse, som hon uppfattade som överklass. "Den främlingskänslan finns även idag" menade Carin. "Och för att bryta den är det viktigt att gå ut och arbeta konkret — utan att förlora den politiska analysen, som är nödvändig. Det räcker inte längre med allmänna paroller. Men när vi går ut konkret får vi samtidigt akta oss för att förlora det längre perspektivet. Kvinnofrågan kan bara lösas inom ett socialistiskt planushållande samhälle".

Men kvinnorörelsen bör inte bli ett politiskt parti. Den kan vara ett komplement till de partier, som kämpar för socialismen. För den patriarkaliska ideologin sitter så djupt att den kan överleva stora ekonomiska förändringar. Så kvinnokampen kommer att behövas idag och i ett socialistiskt samhälle".

En resolution riktad till regeringen med krav på krafttag mot arbetslöshet och daghemsbrist antogs vid mötet.

L. B.

MARJATTA

invandrare,
sjukvårdsbiträde

"Men då ville
inte vi gå kvar!"

Invandrarkvinnor

Det finns inga siffror på invandrare i Göteborg. Men ca 50 procent är finnar, 2/3 är nordbor, resten jugoslaver och turkar. Största invandringen var 1969—70.

Invandrarkvinnor har större yrkesintensitet än svenska kvinnor. De finns i den tunga verkstadsindustrin eller i de sämre servicejobben, precis som invandrar-männen.

Terttu Rosengren sysslar med invandrarfrågor.

— Svårigheter som är specifika för invandrarkvinnorna är att de kommer från självhushåll till parkett, persienner, tvättmaskiner, hel- och halvfabrikat. De ska plötsligt sköta saker de aldrig sett tidigare och de förstår inte texten på anvisningar och paket. Det har hänt att bebisar fått tvättmedel att äta, eftersom det var en babi på paketet.

— Invandrarkvinnorna dubbelarbetar i ännu större utsträckning än de svenska kvinnorna och är ännu mer inlåsta eftersom männen är ännu mer auktoritära än de svenska männen.

Marjatta Syrjälä är invandrare i Göteborg. Hon kom hit från Finland för fem år sedan.

Jag åker ut till Västra Frölunda, där hon bor. Det är måndag och Marjatta är ledig. Hon arbetar inom sjukvården och vilar idag efter att ha arbetat både lördag och söndag.

Hon bor tillsammans med Leif, som är byggnadsarbetare och nu är arbetslös. De bor i ett av höghusen. Våningen är ovanligt ljus. De har haft turen att få en lägenhet med utsikt åt vägen och spårvagnen, så de slipper att stirra in i nästa höghus. Hyran är på 445 kr i månaden och det är gan-

ska lågt i Göteborg idag för en trerummare.

När Frölunda byggdes i slutet på 50-talet tyckte man att det låg evigheter bort och att det var rena förvisningen att behöva flytta dit. Idag är Frölunda ett av de mer attraktiva områdena. Jämfört med senare "förorter" ligger det centralt och hyrorna är som sagt inte så höga. "Det är klart vi har mellanöl- och sniffargängarna på torget. Men det har blivit bättre sedan dom byggde fritidsgården och sportcentret."

Marjatta kunde ingen svenska när hon kom hit. "Men jag hade ju tur när jag kom till Sverige". Hon kom först till ett litet samhälle, där hon bodde ihop med två finska och tre svenska kamrater. Så hon tycker att hennes

Citat

Varven: "Vill gärna pröva med en liten grupp kvinnor först!"

Volvo: "Tror inte att dom kan öka antalet kvinnor. Det finns vissa typer av jobb, där dom inte har lyckats med kvinnor."

(Länsarbetsnämnden)

En kostnadsfråga

Stadskontoret utreder: Vad blir billigast? Invandrare som behöver språkutbildning eller kvinnor som behöver daghem?

(Uppgift enligt "säker källa")

anpassning gick ovanligt smärtfritt.

"Fast det blev tråkigare, när jag kom till Göteborg. Hade jag inte haft Leif hade jag känt mej hemskt isolerad."

Och en gång stötte hon på problem för att hon var invandrare. Det var när hon skulle vidareutbilda sig till undersköterska. Hon har arbetat hela tiden i Sverige inom sjukvården. Och hon hade gått igenom grundutbildningen för sjukvårdsbiträden, där undervisningen var på svenska. Men när Marjatta skulle ha ett utlåtande av avdelningssköterskan för

att söka kursen, skrev hon att "Marjatta kan inte svenska". Hon kunde visst svenska, men när hon talade med avdelningssköterskan vägrade denna att ändra utlåtandet med motiveringen att Marjatta var så ung. Hon var 23 år. Men avdelningen hade ont om folk. Hon kom inte in på kursen. Och när hon pratade med folk på undersköterskeskolan sa de att de inget kunde göra. Att avdelningssköterskan hade gjort liknande saker tidigare men de var maktlösa. De rådde Marjatta att byta avdelning. Hon fick skaffa ett intyg på pastorsexpeditionen att hon kunde tala, läsa och förstå det svenska språket.

Det gjorde hon och det dröjde inte länge innan hon kom in på kursen.

Marjatta arbetade först på Sahlgrenska. "Det var på en specialavdelning. Det var jättefint samarbete och vi slutade aldrig senare än åtta på kvällarna. Och vi jobbade bara var tredje helg för vi var organiserade i tre arbetslag."

I samband med den allmänna arbetstidsförkortningen kom det krav från administrationen, att de skulle ha nytt schema. "Så vi arbetade ut ett men det gillade inte administrationen." I stället hade de på kontoret arbetat ut ett förslag, som gick ut på att vi skulle arbeta varannan helg och till nio på kvällarna."

Det var ju en klar försämring av arbetstiden. "Vi diskuterade och lyckades övertala klinikchefen att stödja oss. Vi var till och med ute och demonstrerade". Men det var lönlöst. "Administrationen lyssnade inte på några av våra önskemål utan drev bara igenom sitt eget."

"Men då ville ju inte vi gå kvar! Och husmor sa, att det var fritt fram för alla att sluta. Så vi slutade. Alla — från avdelningssköterskan, undersköterskor till biträden. De enda som stannade var ett par sköterskor och ett par biträden, som skulle på vidareutbildning. Vi trodde aldrig, att vi skulle kunna hålla ihop så bra!"

Sedan fick de problem på av-

delningen. Det tar ju tid för folk att arbeta in sig på en specialavdelning.. Och de fick inte tag i några specialutbildade sköterskor. Bara halva avdelningen kunde hållas igång. Allt för att administrationen skulle spara genom arbetstidsförkortning. Än idag kan inte avdelningens fulla kapacitet utnyttjas p.g.a. brister i personalstyrkan.

Men kommunen sparar inte bara genom arbetstidsförkortning och personalinskränkningar. "Nu får vi bara en viss mängd engångsmaterial. Och allt ska kollas och bokföras, så det blir bara en massa merarbete." Och pressen på personalen ökar och med den sjukskrivningarna.

Och facket tycks ingenting kunna göra. "Förresten så står dom oftast på fel sida. Och det är svårt att få kontakt med dom. Det gäller att man har tid att passa telefonen de få timmar dom har telefontid i veckan."

Nu arbetar Marjatta på Göteborgs Sjukhem. Det är en avsevärt mindre arbetsplats än Sahlgrenska Sjukhuset. Hon är undersköterska och säger "att på sätt och vis är det svårt att vara undersköterska. Man hamnar i en mellanställning och får ta klagomål både uppifrån och nerifrån. Men samtidigt så slipper man det tyngsta arbetet."

Och det tycker hon är speciellt skönt nu. Hon bär ett barn i magen. Hon vill gärna fortsätta arbeta, när barnet är fött. Men daghemssituationen i Frölunda är hopplös och daghemmet på Sahlgrenska har 32 platser till över 5.000 anställda.

Men Marjatta måste ju arbeta, för Leif är arbetslös. "Det är väldigt svårt för byggnadsarbetare nu. De lägger ner firma efter firma. Och så försöker de placera dom på Volvo och Varven — men det finns väl ingen, som vill arbeta skift!"

"Vi får väl ordna nåt provisoriskt. Men deltid är svårt att få — och förresten hur skulle vi kunna leva på det?"

L. B.

Bostadsbyggande

Ett av de stora bostadsföretagen i Göteborg: "Skaffa en hyresgäst och bo gratis en månad!"

Det gäller det privata Stadsfastigheter AB, som besvärar av ett överskott på lägenheter. Erbjudandet gäller Hammarkullen, ett av de nybyggda områdena. Där står drygt 20 procent av deras lägenheter tomma.

Företaget Göteborgshem har tidigare erbjudit en premie på 200 kronor till hyresgästvärvare. Med föga resultat.

Det största byggföretaget idag är HSB med 1.500 lägenheter under uppförande inom kommunen. HSB bygger på Hisingen, i Backa och Kärra samt på Gråberget. "Många barnlösa och ensamstående vill bo i den här delen av stan."

En tvåa på 59 kvadratmeter med garageplats kommer att kosta mellan 11.000 och 12.000 kronor i grundavgift och mellan 618 och 669 kronor i månaden.

Under 1973 ska en totalsanering av 1.500 lägenheter påbörjas i Göteborg. Av dessa finns 1.200 i Annedal.

En trea på 79 kvadratmeter kommer att kosta ca 20.000 i insats och ha en årshyra på ca 9.600 kr.

URSULA, arbetslös, får socialhjälp

"Hade jag bara fått den där daghemsplatsen..."

Daghem

8.500 barn står i kö till Göteborgs 4.500 daghemsplatser. Stockholm hade 1971 19 daghemsplatser per 100 barn, Malmö hade 8,3 och Göteborg 6,8.

Samma relationer råder beträffande fritidshem, familjedaghem och lekskolor.

Tillgången på daghemsplatser varierar kraftigt beroende på var i Göteborg man bor. Centrum och de östra stadsdelarna har relativt liten andel barn och ungdom och relativt god tillgång på daghem.

Avlägsnare stadsdelar som Biskopsgården och Järnbrott, som har en mycket stor andel barn och ungdom, har långa köer. Biskopsgården har ca 300 platser på daghem plus ca 600 barn i kö. Järnbrott har ca 300 platser och ca 700 barn i kö.

Kommunstyrelsen i Göteborg har beslutat om att bygga ut daghemmen med ca 700 platser per år. Det ska motsvara en nybyggnad av ca 7.000 lägenheter.

Men kommunen sparar. Bara hälften av de planerade lägenheterna byggs — och hur många daghemsplatser?

Sparandet består också av inskränkningar av personal på daghemmen. Enligt Socialstyrelsens Råd och Anvisningar bör det finnas två anställda per 15 barn.

Idag finns det två anställda under två timmar. Under resterande åtta timmar en enda anställd.

Jag skulle besöka Ursula Karlsson i Hjällbo. Ursula lever på socialhjälp sedan fem år tillbaka. Det blev hon tvingad till, när hon inte kunde få arbete för att hon inte hade daghemsplats.

Jag missade spårvagnen och fick vänta femton minuter tills nästa gick. Själva resan gick ganska snabbt, trots att Hjällbo ligger en bra bit ifrån centrum.

Väl framme skulle jag leta reda på Skolspåret 33. Det verkade vara ett hopplöst företag. Alla hus såg likadana ut. Stora och väldiga tornade betongkolosserna upp sig. Jag kände mig alldeles utmattad. Begav mig in i det stora köpcentret och frågade efter vägen. Men det var ingen som visste.

Efter ytterligare frågande och letande fann jag 33:an. Genom en anonym port in i en anonym hiss...

Ursula bjöd mig in och berättade om hur man vänjer sig vid att leva på socialhjälp.

"En sån som jag har ingen som helst framtid. Jag har blivit slö och apatisk. Fungerar bara fysiskt. Dom tänker ju för en." Hon berättar om hur hon har blivit alltmer folkskygg. Hon väntar tills det blir mörkt innan hon går till affären. "Jag är rädd att jag ska träffa någon granne."

"Om dagarna sitter jag mest på en stol i köket och tittar ut och väntar på att den lilla ska komma hem."

Ursula har två barn, en pojke som nu är 20 år och som har flyttat hemifrån och en flicka som är 7 år. "Den lilla kan inte klara sej själv men bara hon är stor så hon kan klara sej, kan jag gå och lägga mej på kyrkogården."

"Hade jag bara fått den där daghemsplatsen då för länge se-

dan så hade allt sett annorlunda ut."

Det var för fem år sedan. Ursula var skild. Mannen var alkoholiserad och hon orkade inte längre. Men samtidigt hade han det svårt och ibland tog hon tillbaka honom. Så blev hon med barn.

"Jag anmälde flickan omedelbart till daghemmet."

Då bodde hon i Kortedala och där stod 400—500 barn i kö till drygt 100 daghemsplatser.

Pojken var född med ett komplicerat hjärta och läkarna dödade honom. Han blev sämre. Ursula läste om en läkare i Uppsala som opererade liknande fall. Hon försökte få hjälp av läkarna som behandlat honom i Göteborg men förgäves. Hon kontaktade då själv Uppsala och fick löfte om att komma dit. Pojken blev så småningom opererad och bättre. Men allt bråk och all nervspänning hade tagit på Ursulas krafter. Och hon hade blivit tvungen att ta mycket ledigt från arbetet.

Det var inte populärt och inför flickans födelse blev hennes situation alltmer kritisk.

Hon fick ingen daghemsplats men i början gick det bra ändå. Ursulas mamma bodde vägg i vägg och tog hand om flickan. Men så blev mamman sjuk och orkade inte med den lilla. Ursula gick till daghemmet men de kunde inte hjälpa. Och hon kunde inte ta tjänstledigt på så obestämmd tid för att vänta på daghemsplats. Hon blev uppmärd att söka sig ett nytt arbete.

När hon fick möjlighet till ett annat arbete sa de på daghemmet "gå till socialvården". Någon daghemsplats kunde man inte ordna. Samtidigt fick en kamrat till Ur-

Vill inte de gifta kvinnorna i Göteborg arbeta?

"De gifta kvinnorna i Göteborg är mindre benägna att förvärsarbeta än anorstädes."

Göteborgs arbetsmarknad präglas av den tunga industrin med huvudsakligen skiftarbeten.

Daghemmen fungerar på dagtid.

Förvärsintensitet minskar med antalet barn. (AMS-skrift)

Göteborg har anmärkningsvärt dålig daghemsservice.

Arbetsplatserna ligger långt ifrån bostadsområdena.

De kollektiva färdmedlen är bristfälligt utbyggda.

Göteborgs kommun "sparar".

Kvinnor är mindre benägna att acceptera långa arbetsresor. (AMS)

sula in sitt barn på samma daghem, trots att hon inte hade stått i kö.

Så hon fick gå till socialvården. Och "visst, dom var hyggliga,

men det var svårt att klara sej. Och trist."

Och hon sökte nya jobb. Men hon hade ingen utbildning. Och fina betyg från arbetsgivare räckte inte.

"När jag gick i skolan fanns ju ingen yrkesvägledning och jag var aldrig inriktad på något speciellt yrke. Det blev litet av provande av olika jobb. Mest har jag arbetat i affär och på hotell. När jag var 18 skötte jag en Vask- och Skoaffär. Jag hade lätt för att prata."

"Men jag ville ju inte leva på socialhjälp!"

Efter pojkens operation var Ursulas nerver på bristningsgränsen. "Jag stod inte ut längre och bad att få prata med någon opartisk person som skulle kunna hjälpa mej. Jag måste väl duga till någonting!"

Hon försökte få tala med socialläkaren, men vägrades först med motiveringen att hon inte var kriminell. När hon väl fick prata med honom, kom han fram till att hon hade att välja mellan skyddat arbete eller sjukpension.

Efter ett oändligt antal tester, som hon inte kunde förstå meningen med, blev hon "godkänd" till arbetsvård som det heter. Men det var långa köer och när det blev Ursulas tur upptäckte hon

till sin förskräckelse att hon hade strukits ur daghemskön. Ingen hade talat om att hon måste nyanmäla flickan varje år. "Så jag kunde inte börja på introduktionskursen. Och när jag sedan fick plats på daghemmet fanns ingen plats på verkstan."

Så, säger hon, vande man sej vid socialhjälp. Likgiltigheten kom och apatin. Pengarna räckte inte. Och för allt som skulle köpas måste man fråga om lov. Som om man vore omyndig.

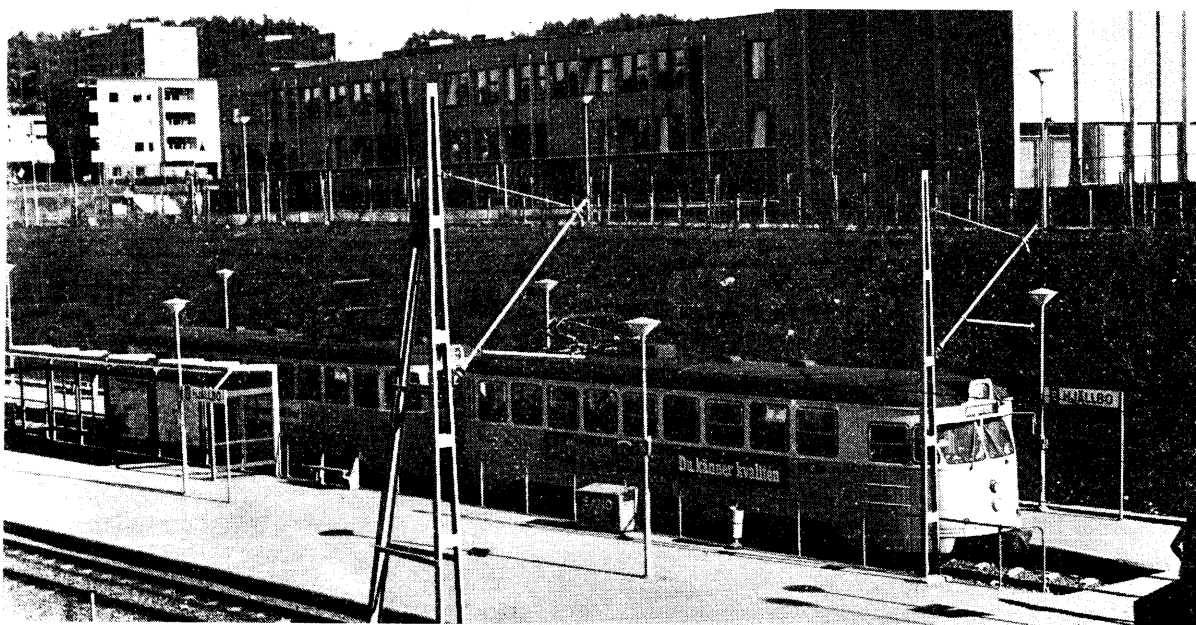
"Jag har 374 kronor i månaden att leva på. Det går ju inte. Kläder till flickan och maten... jag blir tvungen att låna. Och när man väl har börjat kommer man aldrig ur det."

Det värsta är sysslolösheten. "Jag har inget annat att göra än att oroa mig för flickan. Kamraterna är inte snälla och retar henne för att hon är tjock. Och jag oroar mej och tjarar."

Det har startat en del barnverksamhet i området som flickan har börjat gå på. "Men allt kostar ju pengar."

Vi börjar tala om barnets framtid. "Ja, när det gäller flickans framtid är det första jag ska göra — när hon blir så gammal — att gå med henne till RFSU. Jag har själv haft 11 graviditeter var-

(forts. nästa sida)

Handeln

ELLEN

handelsanställd
på deltid

"Det behövs inte
mycket för att man
ska få sluta idag"

— Hej, det är nog vi som ska träffas, säger Ellen när vi möts. Jag kände igen dig på hacket. Hinner vi på en timme, för då kan jag gå tillbaks och jobba lite extra.

Vi går upp på Meeths tesalong och pratar. Meeths är ett av de varuhus i Göteborgs centrum som ska flytta till nya Nordstadens varuhusområde.

Ellen jobbar deltid på varuhuset Grand. Hon är liten och livlig och pratar fort. Jag hinner inte med att anteckna. Hon har rosa blus och ljusblå jumper, ser hemskt välskött ut och verkar pigg och glad.

— Jag jobbar mellan tio och kvart över tre fem dagar i veckan, berättar Ellen. Men ibland jobbar jag extra timmar när det behövs. På fredagarna när vi har öppet längre jobbar jag i regel till stängningsdags. Det blir tre timmar extra och man behöver ju pengarna, när man är ensamstående och ska försörja sig själv. Jag är skild nu.

Ellen tjänar 13:25 i timmen.

— Jag måste klara mig på det nu. Det är klart att det kändes tryggare när jag var gift och visste att jag hade min mans lön bakom ryggen. Det märks på en del gifta kvinnor att de inte har sam-

ma press på sig som vi ensamstående. Många ser jobbet mer som en extrainkomst. Alla är inte heller lika intresserade av att ställa upp i facket.

Ellen har alltid varit fackligt ansluten och sitter sedan två år i klubbstyrelsen och har en del andra förtroendeuppdrag också.

— Det är tyvärr dålig uppslutning på fackmötena. Men det bjuds på kaffe och wienerbröd och mötena hålls genast efter arbetstidens slut i lunchrummet. Bjöds det inte på kaffe så kom det väl inga alls, fnissar Ellen.

Ellen är 56 år och har jobbat inom handeln i hela sitt liv. Hon

(forts. från föreg. sida)

av 8 missfall. När man var gift med en alkoholist blev det aldrig någon ordning med skyddsmedel. Sen vill jag att hon skaffar sej en utbildning. Och hon är inte dum, så vi får väl se om hon har energin."

Pojken går och utbildar sej till fotograf men det är svårt för fotografer att få arbete.

"Och för mej finns ingen framtid. Omskolning har det aldrig varit tal om att kosta på mej."

Efter en del krånglande i byråkratin fick Ursula sjukpension beviljad för två år. Sedan prövas fallet på nytt.

Som hon säger "det är tydligen krävt inom arbetsvården eftersom jag fick pension på två år. Vanligen får man bara på ett. Det verkar som om det är bekvämare att ge oss sjukpension än omskolning och arbete."

Sjukpensionen tror hon kommer att ge henne litet mer pengar. Men hon har vant sig vid socialhjälp. "Det värsta är att jag har blivit så beroende." Hon träffar sällan någon annan än flickan och är skrämmd över att förlora kontakten med sin socialvårdsassistent.

Ursula vill inte gå ut. Törs inte ta kontakt med grannarna.

"Vad ska jag prata om? Inte om mej själv — det skulle ju vara att visa hela Hjällbo..."

Så hon sitter kvar på sin köksstol och äter ur sina 18 pillerburkar. Men, säger hon, jag tar inte så mycket som doktorn har ordinerat. Jag är hellre orolig än blir nerknarkad. Men allt skulle var annorlunda bara jag hade fått ett arbete. Nu tror jag att det är för sent. Jag vet inte, om jag skulle våga börja arbeta igen. Har inget självförtroende kvar. Och förresten när det gäller arbetsmarknaden, så har en kvinna i min ålder ingen chans."

Ursula är 45 år.

L. B.

började 1934, som 18-åring, i sybehörsaffär och jobbade där till 1942.

— Då gifte jag mig och då skulle man ju vara hemma. Varför, ja, det skulle bara vara så då. Men samtidigt blev min man inkallad och då upptäckte jag hur tråkigt det var att bara gå hemma hela dagarna, så jag började jobba heltid på Grand.

— 1945 sa jag upp mig. Det var enda möjligheten för att jag skulle få semester samtidigt som min man. Eftersom jag var sist anställd hade jag inget att säga till om när det gällde semester. Samtidigt upptäckte jag att jag var med barn, så det spelade ju inte så stor roll att jag sagt upp mig av semester-skäl. Jag hade ju fått lov att sluta senare i alla fall. I tio år var jag sedan hemma och skötte hemmet och pojken. Att ha honom på daghem var det ju inte tal om. Det var bara inte så då. Sedan började jag jobba vintertid när han gick i skolan. Och 1959 blev jag fast anställd på deltid här på Grand.

Idag arbetar ca trehundra på Grand, huvudsakligen kvinnor. Det finns en fast grupp som har jobbat i många år. Nu börjar

många av dem pensioneras, i år går åtta stycken. Det har varit anställningsstopp en tid nu.

— Det behövs inte så mycket för att man ska få sluta idag, säger Ellen. Det behövs bara att någon gör bort sig lite, är ovänlig mot en kund eller så. Det är svårare för extrapersonalen att få jobb också. Nu för tiden tar man hellre in skolungdomar. De är väl billigare.

— Min fasta avdelning är jumperavdelningen. Dit går jag när jag kommer på morgonen. Men ofta så kommer de och säger att nu ska du gå dit och dit för det fattas folk.

— Men kunderna frågar ju om olika varor och man känner sig dum ibland när man inte vet någonting. Man kan ju inte vara insatt i alla varor. Ibland har jag varit på fem olika ställen på en dag. I första hand är det de deltidsanställda som förflyttas. Men det drabbar även de heltidsanställda. När man är lite äldre så förväntar sig ju folk att man ska veta vad man står och säljer. Man ser ju inte ut som en pryö precis.

— Ibland frågar folk också efter det vi skyltar med. Jag kollar vad jumperavdelningen har i

skylten. Men jag kan ju inte komma ihåg vad hela varuhuset har i fönstren.

Det är tröttsamt att stå i affär. Man får gå och stå mycket och får ont i benen och i ryggen. Men samtidigt trivs jag fint.

— Nu har de lagt in syntetmattor och det blir så stumt så nu har vi nästan mer ont i benen än tidigare. Ellen försöker beskriva hur det sätter sig i knäna. Men jag lyckas inte riktigt förstå hur det känns.

— Och så den dåliga ventilationen. Vad är det för ingenjörer som inte kan ordna den? Ibland är det för varmt och ibland för kallt. Det drar så man får ont i axlarna och nacken.

— Du, jag hinner till halv, va? säger Ellen och ilar iväg för att jobba en och en halv timme till för en flicka som inte hunnit ta ut lunchen utan ska gå tidigare idag.

— Hej då, so long, säger hon och försvinner i hissen.

När vi skiljs för andra gången på jumperavdelningen, dit jag gått för att höra om vi kan komma och ta bilder någon dag, säger hon: Hej då, lilla vän, och klappar min arm. A. N.

Antal arbetslösa inom handeln i Göteborgs län, under februari

Edgar Johansson på Handelsanställdas förbund avd. 24 berättar att:

Omkring 300 går arbetslösa, främst kvinnor.

— Det är lättare att skaffa jobb åt männen.

De flesta arbetslösa är kvinnor över 50. Det förekommer "bakvägsrekrytering" inom handeln, d v s de äldre arbetslösa får inte jobben utan de går till yngre som nyrekryteras.

— Man konserverar kvinnor över 50 år i en hopplös situation. Vi måste agera för att företagen anställer kvinnor som blivit utslagna.

Det har skett en rad nyetableringar inom handeln vilket tvingat många, äldre, mindre affärer att slå igen.

— Nyetableringar sker samtidigt som befolkningen i Göteborg minskar. Varifrån ska man ta pengarna? Underlaget är ju begränsat.

Inom Handels diskuterar man etableringsfrågorna livligt just nu.

— Det kommer företag som är ekonomiskt dåliga. De startar och stänger efter en tid. Det ger dålig anställningstrygghet. Det måste bli bättre översyn.

Vill man ha etableringskontroll?

— Det får inte vara så lätt att öppna nya företag hela tiden. Det blir ju personalen som kommer i kläm.

Handels avd 24 har 6.973 kvinnor som är medlemmar, de utgör 69 procent.

— Men det finns säkert lika

många till som jobbar från och till inom handeln.

Närmare 70 procent av kvinnorna jobbar deltid på varuhusen.

— Vi gillar ju inte att företagen lägger upp personalbanker och har ett ohejdat anställande av deltidare.

Deltidare, extrapersonal och biträden i de små affärerna är dåligt fackligt anslutna.

— Jag är ju bara deltid, säger de. Det verkar som om de kunde gå hem vilken dag som helst som arbetsgivaren vill det.

I avdelningsstyrelsen sitter 5 män och 4 kvinnor.

— Men vi ska få en kvinnlig ordförande i år. Hon är inte vald än men vi ska få en kvinnlig ordförande.

MÄRTA

Städerska, fyrbarnsmamma

**"Varför ska just de
deltidsanställda lågavlönade kvinnorna
vara de som drabbas först
när kommunen sparar?"**

Jag får tag på Märta Johansson genom Maja-Stina Berntsson, som är ordförande i städsektionen inom Kommunal-åttan. Maja-Stina hinner inte ställa upp.

Märta säger att hon är trött när jag ringer. De har haft städning på biblioteket där hon jobbar så hon har fått kännning av sin ischias. Vi enas om att hon ska vila sig lite och jag ska komma vid halv åttatiden.

— Jag möter dig vid Kortedala torg, jag är liten och korpulent, säger Märta.

— Jag har vit schalett med röda blommor, säger jag.

Märta klappar mig på ryggen när vi möts och jag konstaterar att hon inte är speciellt liten och korpulent och så traskar vi hem till Märta.

Vi sätter oss i matvrån och jag hälsar på Karl-Erik, pappa, som Märta kallar honom. Pappa går genast ut i köket och fixar kaffe. Märta och jag börjar prata.

Märta är 52 år, redan som 14-åring började hon arbeta på textilfabriken Almedahls.

— Vi var väl en 150 stycken som jobbade där. Det var främst kvinnor, många flyktingar från Estland och Lettland. Jag slutade när jag gifte mig 1942. Eller hur, pappa, det var väl då?

— Han har bättre kom ihåg än jag, säger Märta. Och pappa fortsätter att sufflera årtalen från köket.

Inger, äldsta flickan, föddes 1944 och andra barnet, Per-Arne, kom fem år senare. När Per-Arne bara var tre månader började också Märta jobba på Gamlestaden. Karl-Erik och hon hade tvåskift. Den ena började 6 och slutade 13.45 och då började den andre.

— Jag måste gå en kvart tidigare från fabriken för att hinna hem innan Karl-Erik skulle gå, berättar Märta. Men många gånger möttes vi på vägen. Båda mås-

te arbeta för en textilarbetare var ju så lågt betald. Men vi bodde billigt. Företaget hade köpt in HSB-lägenheter som de anställda fick bo i.

— Rena slavkontrakten, sufflerar Karl-Erik.

Det skulle bli permitteringar vid fabriken och då slutade Karl-Erik för att försöka hitta ett nytt

Trafiksanering

"Aldrig en tyst stund... Ibland blir jag så desperat att jag skulle vilja rusa ut på gatan och stoppa all trafik. Luften är förpestad sedan E 6:an drogs fram här. Fönsterputs är ett rent hån."

Mellan klockan 1 och 5 på natten passerar ett tungt fordon och en personbil per minut. Ca 35.000 till 45.000 fordon passerar per dygn.

Familjen Hammar på Karlbergsvägen i Göteborg. De bor i ärvd villa. "Och det går inte att sälja."

(GP 15.3.73)

Sjuhäradsbygdens Tryckeri AB

Allégatan 59
501 02 BORAS
Tel. 033/11 70 30

BOKTRYCK

OFFSET

ROTATION

BOKBINDERI

DISTRIBUTION

jobb i tid. Då blev de vräkta från lägenheten.

— Vi fick lov att flytta till en genomgångslägenhet på Hisingen. Där bodde vi fem personer i en etta. Nu var ju Lasse också född, tredje barnet.

— Sedan blev jag med barn igen. Och då blev jag verkligen förtvivlad.

Detta säger Märta med ett tonfall som gör att jag verkligen känner hur förtvivlad hon blev. För jag tror inte att Märta är en människa som varken går omkring och är förtvivlad eller blir det särskilt lätt.

— Då sökte jag abort. Det var ju rena förhöret. Jag fick svara på en massa dumma och löjliga frågor. Men jag fick avslag. Jag tänkte jag ger upp. Vi kan inte bo så här. Men det dröjde inte länge förrän vi fick meddelande om att vi fått en ny lägenhet. Abort fick jag alltså inte men vi fick snabbt en större lägenhet.

Två rum och matvrå

I juni 1954 flyttade Karl-Erik och Märta och de fyra barnen till en lägenhet på två rum och matvrå i Kortedala. Och här bor de fortfarande.

— Kortedala var helt nytt då. Det fanns ingenting, inga affärer. Men vi hade underbara grannar som hjälptes åt och som man kunde slänga in ungarna hos.

Nu har Karl-Erik gett oss kaffe och "bondkaker", som Märta kallar dem, och avlägsnar sig för att se på långfilm med Marilyn Monroe.

— En får ju passa på och se på TV när en kan få se något snyggt, menar Karl-Erik och Märta håller med. I sista stund undrar han om mamma tagit sina tabletter.

Inger, äldsta flickan, har Märta inte sett på åtta år. Hon är i USA. Inger fick tidigt smak på att resa och lära sig språk. Ett tag jobbade hon i Tyskland men hon ville till USA!

— Jag ville inte att hon skulle åka. Jag har aldrig tyckt om USA. Det har alltid varit så mycket bråk där, rastridigheter och sånt, säger Märta.

— Nu är Inger gift med en Vietnamkrigsvägrare. Hon skrev hem och trodde att vi var ledsna för att hon gift sig med en fängelsekund. Men hon har glömt hur politiken är här hemma. Hon var ju så ung när hon reste. Han har nog haft det svårt. Men det verkar vara en underbar kille och de tycker nog bra mycket om varandra. Ulla-Britt, yngsta flickan, är en avbild av Inger, så hade jag inte haft henne vet jag inte hur det skulle ha gått, säger Märta och blir alldeles blank i ögonen.

Och jag som haft en syster utomlands i några år blir helt gripen av detta, som jag tror, världsomfattande mammauttryck. Det får mig att känna mig manad att resolut resa mig från bordet och hämta hem den jävla ungen som lämnat boet med en så sorgsen mamma i. Jag kommer alldeles av mig och vet inte hur jag ska trösta Märta.

Men Märta tröstar sig själv genom att prata vidare om att Inger och Lee kommer hem i augusti. Visserligen bara 14 dagar, men ändå... Det är svårt med jobb även därborta, så de vågar bara ta ut semestern. Men visst kostar det mycket för en så liten tid.

14 kr/tim

Skolor och fritidshem kom så småningom till Kortedala. 1958 började Märta vikariera som skolstäderska. Grannarna hjälpte varandra med barnpassningen och ungarna såg efter sig själva så gott de kunde. Under storrengöringsveckorna på julen och sommaren, när ungarna var lediga, fick de väl springa mer vind för våg när Märta städade. Ibland när det blev för svårt kom de ner till skolan, som bara ligger en bit ifrån.

Från 1962 fram till 1972 var Märta fast anställd skolstäderska.

— Vi började klockan tre på eftermiddagen och höll på till halv sju. Pappa lagade maten. Det är han som sköter hushållet här. Han tycker om att laga mat, är uppvuxen med det.

— När det var kvällsuthyrning fick man gå tillbaks vid tio-tiden och städa igen. Sinsemellan kunde vi ju hjälpa varandra. Men i avtalet står att respektive städerska ansvarar för sitt område.

Nu jobbar Märta som överstäderska på biblioteket. Det är åtta städerskor där och de jobbar på beting, de har ett visst område att städa. Arbetstiden är mellan 5.30—12.00. Hon måste gå upp

klockan 4 varje morgon och tycker att hon är tröttare nu, än när hon jobbade på kvällarna.

— Vi är i regel på jobbet redan tio över fem. Det är så mycket som ska plockas fram innan vi kan börja. Jag sköter det hela organisatoriskt, beställer hem grejer och så. Jag rycker in när någon är sjuk också. Det kan ju bli så vecka efter vecka att jag städar likaväl som de andra. 14 kronor tjänar jag i timmen. Städerskor har ett mycket komplicerat avtal. Men Maja-Stina kan det utantill. När Maja-Stina är ledig så läser hon avtal och hennes lilla gubbe påtar i trädgården, skrattar Märta.

Märta tycker bättre om tidlön än ackord.

— Man slipper jäktet, stressen och orättvisorna. De flesta gillar nog betinget. De tycker om att härja och skynda sig. Vi har ju inget stämpelur utan snor de sig kan de sticka hem tidigare ibland. Har man tidlön ska man ju göra sin tid. Men det går nog mot tidlön. Det borde bli mer harmoniska människor då också, tror Märta.

I Göteborg har man börjat med självstyrande grupper bland städerskorna. Det började i en skola. Normalt ska det vara sju städerskor där. Men nu är de bara fem och en av dem är arbetsledare.

Gruppen utser själv vem som ska vara det. Arbetsledaren lägger upp arbetet, beställer hem varor osv. Nu ska det börja med liknande grupper på fastighetskontoret också. Första gruppen har fungerat ett år. Det är en bra form, säger Märta. Den enskilda människan känner sitt ansvar.

Städerskor mister jobb

När Märta var 13 år gick hon med i SSU. Nu är hon medlem i socialdemokratiska kvinnoförbundet och är i år föreslagen till kyrkofullmäktige. Hon satt i sin första fackstyrelse när hon var 16, det var på Almedahls. I sex år har hon suttit i styrelsen för städsektionen.

— Styrelsen har suttit länge, de vill inte ha några andra. Det är klart vi är väldigt samarbetande. Men jag tycker det behöver nyrekryteras lite folk.

Av städsektionens 1.200 städerskor är två manliga. Men ingen i styrelsen.

— Nej, säger Märta bestämt, där är vi bara kvinnor och vi ska inte ha in någon man.

Det är mycket liten frånvaro bland städerskorna. Majoriteten av dem är äldre. Förra året var det 60—70 stycken som pensionerades. Många hade städat i 30 år. De avtackas med en bok och en klocka eller ett armband för en 400—500 kronor.

Men många är också unga kvinnor, ensamstående med barn.

— Det är hög facklig aktivitet bland städerskor, säger Märta. På årsmötet kom det 300 stycken. Alla var hemskt oroliga över den städsituation som är just nu i Göteborg.

Kommunens sparkampanj drabbar även städerskorna i Göteborg. Skolor läggs ner och det blir färre kommunala städningar.

— De har försökt att göra inskränkningar i skolstädningen också. Men då ställde lärarna upp på städerskornas sida. De vill inte sitta i smutsiga lokaler. Likaväl som vi tänker på miljön utomhus, ska vi väl tänka på miljön inomhus.

— Det är svårt att komma in och bli ordinarie städerska idag. Det finns en stor stam med vikarierande städerskar. De får vänta länge på jobben idag och får också trava längre för dem, säger Märta.

Apropå städskandalen i Göteborg (se separat ruta), där 240 städerskor hotas bli arbetslösa, tycker Märta:

— Det är ju ingen logik i det, säger Märta, när unga kvinnor, ensamstående med barn, blir arbetslösa för att det ska sparas genom städningen. De får ju lov att söka socialbidrag och det blir ju inte billigare. Jag ser ju hur Lena har haft det.

Lena är Lasses flickvän. Lasse och Lena blev med barn. När pojken sedan föddes fick Lena inget daghem och inget jobb utan måste hanka sig fram på socialbidrag. Slutligen fick hon gå en 8-veckors AMS-kurs.

— Men det var en så kort kurs, nu är hon ju där igen, säger Märta. Inget jobb och inget daghem. Lena köar på sju daghem ute i Kortedala.

Nu är långfilmen slut och familjen väller in i matrummet över Märta och mig. Ulla-Britt sätter på en tår till och så dricker vi kaffe och pratar om lite av varje. Karl-Erik säger att jag ska skriva att det var bra kaffe.

A. N.

Städskandal

Göteborgs stads sparkampanj drabbar även städerskorna. På socialförvaltningen har 240 kvinnor hand om städningen. Nu har förvaltningen sonderat terrängen bland de privata städbolagen för att eventuellt lägga ut städningen på dem. Vilket alltså antas bli billigare. Många städbolag anställer underbetalda, icke fackligt anslutna invandrare.

Ätgärden har väckt bestörtning särskilt bland städerskorna själva men också bland personalen i övrigt.

Så här säger Märta Johansson, städerska:

— Varför ska just de deltidsanställda, lågavlönade kvinnorna vara de första som drabbas när kommunen ska spara? Varför börjar de inte i toppen?

VÄRVA PRENUMERANTER!

6 nr 1973

15:— /helår

"Inte småpotatis precis," sa konsummedlemmarna, fick 160 miljoner i återbäring.

Konsum och Domus svarar för närmare en fjärdedel av livsmedels- och specialvaruförsäljningen i landet. Överskottet under 1972 blev 160 miljoner kronor. De pengarna får medlemmarna tillbaka som återbäring våren 1973.

Konkurrenterna svarar alltså för de övriga tre fjärdedelarna. Vinsten där torde uppgå till bortåt en halv miljard. Vart de pengarna tar vägen kan man bara gissa. Så mycket vet man dock att de inte betalas tillbaka till kunderna.

Köptrygghet — återbäring

Res till DDR

Kort är vägen över Östersjön från Trelleborg till DDR (Tyska Demokratiska Republiken). På knappt 4 timmar är ni med snabbfärjorna m/s Rügen eller m/s Skåne i Sassnitz. Folk-turist i Malmö erbjuder er för 375 kronor en 8-dagars bad-resa till Sellin, Hotel Haus Friedeen, på ön Rügen. Reso Helsingborg arrangerar från den 10/6 prisbilliga badresor till Binz, Hotel Kurhaus.

Och varför inte en 2-veckors resa till Östersjöveckan i Kühlungsborn den 6—20 juli, anordnad av Resebyrå Baltor i Stockholm.

Den som vill se mycket kan delta i en rundresa per buss med LB Resebyrå genom DDR och besöka bl a Berlin, Dresden, Meissen, Leipzig, Potsdam och Rostock med alla dess sevärdheter.

Vi rekommenderar även våra 3-, 5- och 7-dagars garantiresor till intressanta resmål som Dresden, Meissen, Leipzig, Potsdam med flera platser. Arrangör DDRs Resebyrå. Ni kan även göra dessa turer med egen bil. Inkvarteringar på förstklassiga Interhotels.

Begär ytterligare information hos er resebyrå eller direkt från

DDR Turistbyrå, Box 197

Vasagatan 19

101 22 Stockholm 1

tel 08/11 82 40

Jag önskar ytterligare information

Namn

Adr

Postnr adr

Vietnam- konferens i Rom

Stockholmskonferensen för Vietnam i samarbete med Italien-Vietnamkommittén hade inkallat en konferens för Indokinas folk 22—24 februari i Rom för att diskutera det aktuella läget. Representanter från ett 40-tal länder deltog. Där fanns också representanter för katolska och andra religiösa organisationer, fredsorganisationer, fackföreningar, ungdomsorganisationer. En hög officer som tidigare kämpat för Saigon-juntan talade. Bland de sydvietnamesiska delegaterna var Ma-Thi-Chu som besökt Sverige två gånger, hon sände varma hälsningar till SKV.

Huvudtemat var kravet att fredsavtalet skulle uppfyllas och frisläppandet av de torterade fångarna i Sydvietnam. Frukansvärda vittnesmål avgavs. Två unga fransmän, Jean-Pierre Debris och André Menras, rapporterade från sin två och ett halvt års långa vistelse i Thieus fängelser, de släpptes i januari i år. De kom ut som lärare till Saigon och var helt opolitiska men sedan de sett förhållandena solidariserade de sig med FNL:s kamp. De häktades när de spred flygblad som krävde fred i Vietnam. Debris talade på konferensen. Han ansåg att de inte hade misshandlats så svårt som de vietnamesiska fångarna. Han berättade t. ex. följande: Den 25 april och den 9 maj 1972 kom Saigon-trupper till några byar i distriktet Phu-Thu, de förstörde risfälten, blockerade vägarna och gav order att alla skulle samlas i byns administrationsbyggnad. Där arresterades 1.250 personer som så småningom deporterades till Con-Son. Fångarna var huvudsakligen äldre, kvinnor och barn. De fick svälta och törsta och behandlades ytterligt brutalt. Sedermera förflyttades de till okänd ort och man vet ingenting om deras öde. På Con-Son räknar man med att det f. n. finns 15.000 politiska fångar, totalt finns omkring 200.000 politiska fångar under Thieu-regimen. Många av dem förvaras i tigerburar. Dessutom finns miljoner tvångsförflyttade vietnamesiska bönder.

Den 2 juni 1972 deporterades mer än tusen politiska fångar från olika platser till Poulo Condor. De misshandlades med knölpåkar, förgiftades med rågas, bland dem var mer än 500 kvinnor. Mme Thi-Binh:s svägerska födde ett barn i fängelset, barnet är försvunnet. Militärpolisen sliter ut fångarnas

ögon med händerna, hugger av deras öron och händer med knivar. De unga fransmännen har med egna ögon kunnat konstatera många exempel på denna typ av skador.

Vi har väl alla sett på TV eller i tidningarna bilder av Sydvietnams frigivna fångar med förkrympta ben, många ur stånd att gå själva. Vi har hört president Thieus hatfulla utfall då han förklarat att alla motståndare skulle skoningslöst skjutas ned.

Debris och Menras fick besök av Internationella Röda Korset, representerat av fyra schweiziska läkare, i juli 1971. Fransmännen hade några veckor tidigare hungerstrejkat och lättat 18 respektive 20 kilo. De berättade om sitt läge och de fruktansvärda förhållandena i fängelset. Resultatet blev en rapport till franska Röda Korset, där man berättade att förhållandena var tillfredsställande och matransonerna rikliga, även de hygieniska förhållandena var man nöjda med.

Debris och Menras berättade också om barnen i Saigon-regimens fängelser och koncentrationsläger. Så här säger de om en pojke i fängelset Chi-Hua: Dong är bara sex år, hans mor dödades under de amerikanska bombningarna i deltaområdet. Hans far misstänktes för att vara kommunist. Sista gång-

en de hörde Dong var den 20 december 1972 strax innan de själva lämnade fängelset, då skrek han ut protester mot bristen på mat och krävde rätt att bada i riktigt vatten och inte i urin. Det fanns en särskild avdelning på 40 barn i Chi-Hua, de miss-handlades lika svårt som de vuxna.

I Dalat finns ett särskilt koncentrationsläger för barn, där hålls 800 pojkar och flickor som man försöker tvinga att hylla regimen, hälsa Saigon-flaggan osv. Bland Thieus fångar är många av Vietnams bästa söner och döttrar, som nu skulle bygga upp ett nytt samhälle.

Det gäller för oss alla att fortsätta vårt arbete för Indokinas folk. USA och Thieu saboterar fredsavtalet. Idag är de officiella amerikanska trupperna ute ur Vietnam, men 75.000 återfinns på stridsberedda fartyg och flygplan i Thailand, Sydkinesiska sjön och på ön Guam. Nixon hotar öppet med nya stridshandlingar om avtalet "brytes".

Just nu har många människor den uppfattningen att kriget är över trots att bomberna faller tätare än någonsin i Kambodja och Thieu understödes lika varmt som tidigare av USA. Alltså — kampen för Indokinas folk fortsätter.

E. P.

Unna dig nöjet att vara kvalitétssklädd

(billigast i längden)

Vårt populära 10-kontosystem ger Dig möjlighet att
alltid vara välklädd!

CARLBOM'S | DAM o HERRKLADER

Karlbergsvägen 40 — Tel 34 04 90

Vid kontantköp lämnar vi 10 % rabatt till denna tidnings läsare. Åberopa annonsen!

Alexandra Kollontay:
Kvinnans ställning i den
ekonomiska samhällsut-
vecklingen.
Tredje uppl.

gidlunds

Färg på tillvaron

blev det sedan vi valt färg-TV hos

Philip Carlsson Radio o. TV

Husarg 24, Göteborg. Tel. 11 15 86

Författarförlaget

77 bra billiga böcker

Katalog i bokhandeln eller direkt

Box 329, 401 25 GÖTEBORG 1

Tel. 031/13 64 60

DEN TAPPRE SOLDATEN SVEJK

I snart femtio år har han roat världen med sin egen högst personliga uppfattning om hur ett världskrig skall skötas.

Nu i pocketupplaga!

Pris c:a 20: — inkl moms

TIDEN

Kort om böcker

Könsroller och samhällsstruktur

den norska sociologen **Harriet Holters** doktorsavhandling, som varit omtalad också i Sverige, finns nu på svenska i en storpocket utgiven på Prisma. "Att skriva en bok är ... en politisk handling och föreliggande text är ett försök att öka min egen och andras förståelse och handlingskraft med hjälp av sociologi och psykologi", skriver hon i sin inledning. Hon visar hur könsrollerna styrs av de ekonomiska kraven: ett maximalt utnyttjande av männen på arbetsplatserna kräver en markservice som tar hand om familj och barn. "Kvinnorna kan inte — utan att förråda barnens intresse som männen gjort — konkurrera ekonomiskt och socialt med de starka på dessas villkor." Men också på andra sätt hindrar den rådande ekonomin likställighet. Denna ekonomi kräver flexibla, rörliga arbetstagare som kan flytta sina familjer efter kapitalets behov, skriver hon vidare och sätter därmed fingret på den sjuka punkten i hela köns-

rollsdebatten: att de traditionella könsrollerna är ett adekvat svar på kapitalets krav och att därför alla försök att rubba dem utan att rubba det ekonomiska systemet blir individuella försök i marginalen.

LW

Udsigt fra de kvindlige univers

heter en bok som en grupp Rödstrumpor givit ut på förlaget Røde Hane. Det är en mycket intressant analys av den danska kvinnotidningen Eva, av innehållet i artiklar och noveller, av reklamerna, av bildernas egentliga innehåll, av den enormt starka påverkan vi omedvetet utsätts för och som allt leder till att vi indoktrineras in i rollerna som sexobjekt och blivande mödrar. Den är oerhört stimulerande och träffar en bitvis rakt i maggropen.

LW

Fängelsebrev

Maja Ekelöfs bok "Rapport från en skurhink" möttes med entusiasm och kärlek av svenska folket. Den tog oss som få böcker har gjort.

Maja Ekelöf som person, som hon framträtt i massmedia och någon sällsynt gång som talare, är oss lika kär.

I höstas kom hennes bok nummer två, "Brev" av Maja Ekelöf och Toni Rosendahl.

Maja framträder i sina brev lika levande, lika varm, lika spontan och lika engagerad som i den första boken, men det är något som inte stämmer. Toni Rosendahl, intelligent, framgångsrik enligt egen uppfattning, är inte den rätta partnern. Personligen blev jag chockad när han jämför sin situation med Ho-Chi-Minhs i fängelse. Kanske vet man för lite om Toni Rosendahl men inget av vad som framkommit tyder på att han bedragit och stulit av några andra motiv än att skaffa sig själv pengar. Ho-Chi-Minh fängslades av andra orsaker som bekant. Det hindrar inte att boken är fängslande och intressant. De ger en inblick i internernas värld, som man inte glömmer. De långa isoleringsstraffen, kitsligheterna,

meningslösheten med hela apparaten, de många förödmjukelserna, lämnar en ingen ro. Toni Rosendahls stundom irriterande attityd av övermänniska får väl delvis betraktas som ett resultat av omgivningens behandling. E.P.

Solodansaren

Edita Morris nya roman som vi presenterade kort i julnumret, har nu utkommit på Gidlunds förlag. Boken är ett brev från "solodansaren" till hans son, en berättelse om hans barndom och hur han så småningom blir politiskt medveten, lär sig säga "vi" i stället för "jag". Den utspelas under den stora kommunistlaktens tid i Indonesien.

L. F.

Redaktör (s)

Av den förre chefredaktören för Dala-Demokraten Gösta Söderlund hade man kunnat vänta sig något bättre. Tyvärr är boken inte vidare intressant och författaren verkar bra självupptagen. Nära nog hälften av boken handlar om folkhögskolan Brunnsvik och ett långt brev till Arne Geijer. Resten är politiska funderingar av författaren. Rekommenderas inte.

LF

Porträtt av en syster

En kvinnas historia från späda ålder till 30 år beskrivs. En mycket trist uppväxt och ett tidigt äktenskap med tomtebolycka. Villa och hela härligheten, två småungar. Det ständiga kravet att vara tillags gör att hon inte orkar med, hon blir intagen på mentalsjukhus. Hon pendlar fram och tillbaka, får ett arbete, sköter sig, vantrivs, det är inte hon, hon måste hela tiden spela en roll av att vara anpassad. Ännu ett barn med en annan karl som är snäll och gifter sig med henne. Hon börjar klara av depressionerna på egen hand. Genom studier lär hon sej att klara av att vara den hon är och göra vad hon vill. Den här boken handlar om en kvinna som vågar slå sig fri och ha självförtroende. Den är mycket bra, den handlar om oss. Kvinnor läs den!

LF

Lena Sundbeck-Arnäs: Porträtt av en syster. (Gidlunds.)

**Fler och fler
prenumerar på**

Ny Dag

(i Västsverige på
ARBETAR-TIDNINGEN)

Ring
Ny Dag 08/52 00 95
AT 031/12 76 07

För Vietnams kvinnor och barn

Med detta nummer följer ett inbetalningskort — en påminnelse om att våra vietnamesiska vänner behöver allt stöd vi kan ge dem. Vi får inte slä oss till ro med att bomberna slutat regna över Nordvietnam och de befriade områdena i söder. Nu kommer rapporter om USA-bombardemang över Kambodja. Det är långt till fred i Indokina. Och USA:s lakej i Saigon sitter fortfarande kvar. Nu i färd med att slutligt förgöra fångarna från befrielse- rörelsen, alla som vågat på ett eller annat sätt ta ställning mot hans skräck- regemente och mot USA:s aggression i Vietnam. Alla har vi väl sett bilder- na i TV från fångutväxlingen, bilder som bränt sig fast på näthinnan. Den som till äventyrs en gång trodde att fascismens ogärningar mot människor aldrig skulle kunna upprepas har fått lära om. Där kom de fångna amerikans- ka piloterna, spänstiga, leende mot kameran. Och nästa bild: fångar som frisläppts av Saigonjuntan: utmärklade, på bårar eller släpande sig fram mellan kamrater som ännu kunde hålla sig upprätta. Och nyss rapporterna om tusentals fångar som helt brutalt dränkts. Vi vet att hundratusentals fångars liv är i fara i dag. Visst behöver de alla vårt stöd!

Här följer redovisningen:

Gm Mia Emsheimer, Stockholm, bössins.	Transport 235.768: 19	John Mazin, Mölndal	10: —
Gustav Fröbom, Porjus	1.773: 60	Anny Löw, Eskilstuna	25: —
Anny Ohman, Porjus	100: —	Ingvar Löw, Eskilstuna	25: —
Hildur Lönström, Porjus, "Till Fritjof Lagers minne"	175: —	Familjen Gustavsson, Julita	50: —
K. Lundmark, Stockholm	30: —	Vietnamvän, Eskilstuna	50: —
Huskvarna SKV-avd.	500: —	Irmgard Åberg, Kallhäll	25: —
Centrala SKV-avd i Göteborg	200: —	Ragnheidur Möller, Reykjavik	48: 44
SKV-avd, Fyrklövern i Sthlm	135: —	Eva Nordholm o. Ingrid Nilsson, Huskvarna, "Valborg 70 år"	20: —
Luleå o. Båtskärsnäs SKV-avd., insamlat vid träff	108: —	Lena Hause, Umeå	10: —
Mölnåls SKV-avd., för Bach Mai	300: —	Elsie Gustafsson, Torslanda	50: —
Göteborgs SKV-distrikt	50: —	Clary Jansson, Partille	20: —
S:t Görans SKV-avd., Sthlm, lotteri	100: —	Elsa Holmström, Mölndal	15: —
Ljungby SKV-avd.	100: —	Ellen Eriksson, Ambjörby	20: —
Bjursläts SKV-avd., Göteborg	50: —	Carl o. Edith Wennsten, Uddevalla	50: —
Stina o. Carl Nordberg, Vällingby	100: —	Margareta Hansson, Sävedalen	20: —
Ada Jonsson, Frånsta	50: —	Gertrud Gidlund, Stockholm	25: —
Gunhild Larsson, Porjus	25: —	Ulla Blomqvist, Malmö	50: —
Sigrid Bouvin, Västervik	50: —	Rosa Timle, Göteborg	10: —
A. M. Malmgren, Stockholm	15: —	B. Thunborg, Porjus	10: —
Johanna Essle, Göteborg	50: —	Aina Ohlsson, Farsta	50: —
Herbert Persson, Landskrona	460: —	Mia Westerberg, Falun	50: —
Ingrid Boström, Kopparberg	75: —	Birgitta o. Ingabritt Gustavsson, Kolsva	20: —
Maja Bolling, Göteborg	100: —	Greta Svahn, Timrå	10: —
Acke Östlund, Nacka	10: —	Allan Österberg, Hofors	25: —
Davida Nilsén, Luleå	50: —	I.-B. o. Evert Wikström, Luleå	100: —
Samarbetskommittén "USA ut ur Indokina", Vasastaden, Sthlm, loppmarknad	343: —	Svenska kommittén för Östersjö-veckan, "Till Fritjof Lagers minne"	100: —
Ruth Svensson, Norrköping	20: —	Valborg Svensson, Bromma, "Till Fritjof Lagers minne"	25: —
M. Wall, Johanneshov	50: —	Erik Vinnå, Johanneshov, "Till Fritjof Lagers minne"	20: —
Maja Johansson, S:t Göran, Sthlm	100: —	Anna o. Gösta Kronholm, Helsingborg, "Till Fritjof Lagers minne"	20: —
Ella Eriksson, S:t Göran, Sthlm	20: —	Ingvar Karlsson, Göteborg	20: —
Märtha Lindell, S:t Göran, Sthlm	20: —	Henia Larsson, Göteborg	20: —
Hanna Gustafsson, S:t Göran, Sthlm	10: —	Maja o. Erik Larsson, Sthlm, "Till Hanna Åbergs minne"	20: —
Finu Smålan, S:t Göran, Sthlm	10: —		

Postgiro 51323-4

Hulda Larsson, Halmstad	100: —
Beda Andersson, Saltsjö-Boo	50: —
M. Ingeborg Axner, Härnösand	100: —
Elsa o. Axel Lindberg, Piteå	100: —
Gunhild Gustavsson, Stockholm	50: —
Ruth Boman, Stockholm	10: —
Britta Holger, Stockholm	10: —
Rosa Mejrowitz, Stockholm	2: —
Alice Söderman, Solna, "Till minnet av Albin Andersson o. Knut Bäckström"	50: —
Gulli Mellberg, Hjo	10: —
Siv Marklund, Piteå	50: —
Anne-Marie Gedda, Nyköping	25: —
Anna Pettersson, Avesta	10: —
Hildur Danielsson, Ludvika	10: —
Kronor 242.713: 23	

Ett varmt tack

till alla er som kom ihåg mej på min 70-årsdag. Inga ord kan uttrycka hur rörd och glad jag blev över era hyllningar. Ni lyckades göra den dagen till min roligaste födelsedag. Tack ska ni ha!

VALBORG

RESOR SOVJETUNIONEN

MOSKVA—KIEV 26/4—3/5	1.090: —
KRYSSNING VOLGA 10—24/7	1.985: —
MOSKVA—MINSK—JEREVAN 1—10/7	1.875: —
TRANSIBIRISKA JÄRNVÄGEN 15/6—1/7	2.990: —
"LANGRESA" 1. 30/6—28/7	3.685: —
"LANGRESA" 2. 29/9—21/10	2.785: —

Priserna fr. Stockholm. Flyg. Helpension.
Hotell i 1:a klass.

Resorna i samarbete med Intourist.

Tekn. arr. Folkтурист.

Begär specialprospekt:

FÖRBUNDET SVERIGE—SOVJETUNIONEN

Katarinaväg. 20, 116 45 Stockholm, tel: 08/44 64 34

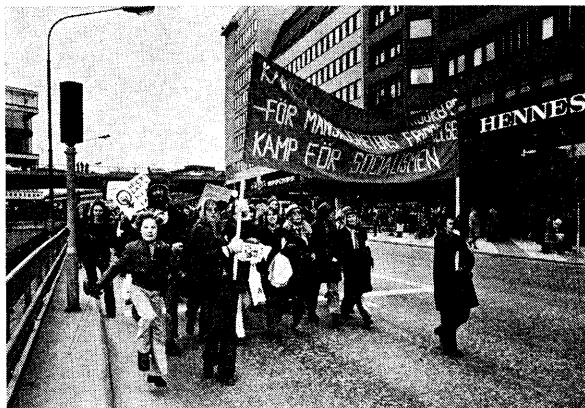
Lena Sundbeck-Arnäs
Porträtt av en syster
Prisbelönt kvinnoroman

gidlunds

Länsmansgårdens
Tobak

Tel. 54 45 72

Internationella kvinnodagen

Firandet av Internationella Kvinnodagen i Stockholm blev en stor framgång i år. Bakom arrangemangen stod SKV och Grupp 8. Den 8 mars firades på Moderna Museet med bl a en historisk kavalkad ur kvinnans historia. För SKV talade Eva Palmaer (bilden högst upp t v), för Grupp 8 Christina Gynnå. Dessutom talade kvinnor från Vietnam och Eritrea. Till mötet kunde 800 släppas in, fler hade det blivit om lokalen varit större. Till demonstrationen 10 mars kom ca 2000 människor, som marscherade från Humlegården till Kungsträdgården, där demonstrationen slutade med tal och resolution. Bilderna ovan fr v: Eva Palmaer talar, två bilder från den historiska kavalkaden, två bilder från demonstrationen samt sista bilden från mötet i Kungsträdgården. Foto Ann Christine EK/SAFTRA.

Om 8 mars i Göteborg, se mittuppslaget!